

Täysistunto

Keskiviikko 18.9.2019 klo 14.02—16.55

Täysistunto alkoi klo 14.02. Täysistunto päättyi klo 16.55.

Puhetta johtivat ensimmäinen varapuhemies Tuula Haatainen (14.02—14.59 ja 16.44—16.55) ja toinen varapuhemies Juho Eerola (14.59—16.44).

1. Nimenhuuto

Nimenhuutoraportti Liite 1A

Toimitettiin nimenhuuto.

2. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 18/2019 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Tuula Haatainen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 2. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään hallintovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja.

Avataan keskustelu. Esittelypuheenvuoro, ministeri Ohisalo, olkaa hyvä.

Keskustelu

14.03 **Sisäministeri Maria Ohisalo** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hyvät kansanedustajat! Nyt käsiteltävässä hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi maahanmuuttohallinnon henkilötietolaki. Hallituksen esityksen keskeisenä tavoitteena on, että henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä selkeytetään sekä lainsoveltajan että rekisteröidyn oikeuksien turvaamisen näkökulmasta. Henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa säädettäisiin jatkossa vain yhdessä laissa, joka täyttää nykyaikaisen henkilötietolain vaatimukset ja joka täydentää Euroopan unionin tietosuoja-asetusta sekä kansallista yleislainsäädäntöä eli tietosuojalakeja sekä rikosasioiden tietosuojalakeja. Uusi henkilötietolaki korvaisi 20 vuotta vanhan ulkomaalaisrekisterilain, joka ehdotetaan samalla kumottavaksi. Lisäksi rekisterisääntelyä kumottaisiin useista hallinnonalan laeista,

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

kun kaikki henkilötietojen käsittelyä koskeva sääntely keskitettäisiin nyt ehdotettavaan uuteen henkilötietolakiin.

Asiakokonaisuus on valmisteltu pääosin edellisen hallituksen toimesta. Uutta henkilötietolakia koskeva hallituksen esitys annettiin syksyllä 2018 eduskunnalle, niin että se ehdittiin käsitellä sekä perustuslakivaliokunnassa että osittain hallintovaliokunnassa. Harmillisesti asian käsittely kuitenkin raukesi eduskuntavaalien johdosta. Nyt annettava esitys pohjautuu tuolloin annettuun esitykseen, mutta niin, että sitä on päivitetty tietyin osin, muun muassa valiokuntakäsittelyissä esiin tulleiden huomioiden sekä edellisen esityksen raukeamisen jälkeen esitysluonnoksesta menneenä keväänä järjestetyn uuden lausunto kierroksen pohjalta. Esitys vastaa nyt aiempaa paremmin asiassa esitettyihin huoliin esimerkiksi yhteisrekisterinpitäjyyden, automaattisen päätöksenteon ja salassapitosääntelyn osalta. Tässä esityksessä ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian, koska kyseessä on osittain edellisen esityksen raukeamisesta johtuen myöhässä oleva EU-asetukseen liittyvä säädös.

No, miksi tämä esitys ylipäätään on annettu? Esitys ei liity hallitusohjelmaan, vaan sen taustalla on kaksi keskeistä tekijää: Ensinnäkin se on osa EU:n tietosuojauudistuksesta seurannutta laajempaa valtionhallinnon ja siten myös sisäministeriön henkilötietolainsäädännön uudistusta. Poliisin ja Rajavartiolaitoksen uudistetut henkilötietolait tulivat voimaan 1.6.2019. Taustalla ovat myös kansalliset muutostarpeet, joilla tarkoitetaan maahanmuuttohallinnossa sovellettavien, osittain 20 vuotta vanhojen rekisterisäännösten vanhanaikaisuutta ja toimintaympäristössä esimerkiksi digitalisaation myötä tapahtuneita muutoksia. Esityksen valmistelu on siten edellyttänyt tarkkaa ja osittain haastavaakin yhteensovittamista sekä EU:n tietosuojasääntelyn että perustuslain ja perustuslakivaliokunnan lausunto käytännön kanssa.

Kyseessä on varsin perusoikeusherkkä sääntelykokonaisuus. Perustuslakivaliokunta on hiljattain tarkistanut käytäntöään henkilötietojen suojaa koskevasta sääntelystä sekä toisaalta korostanut, että henkilötietojen suojan toteuttaminen tulisi jatkossa ensisijaisesti taata tietosuojasetuksen ja henkilötietolain korvanneen tietosuojalain nojalla. Käytännössä tämä tarkoittaa erityislainsäädännön karsimista. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin korostanut, että mitä korkeampi riski käsittelystä aiheutuu luonnollisen henkilön oikeuksille ja vapauksille, sitä perustellumpaa yksityiskohtaisempi sääntely on. Maahanmuuttohallinnossa käsiteltävien henkilötietojen määrä ja luonne huomioiden maahanmuuttohallintoa koskeva erillislaki on siten jatkossakin välttämätön.

Muutama sana esityksen vaikutuksista: Esityksellä on oikeastaan kahdenlaisia vaikutuksia. Ensinnäkin sillä on vaikutuksia sääntelytekniikkaan sekä toiseksi vaikutuksia henkilötietojen käsittelysääntöihin. Sen sijaan esityksessä ei ehdoteta muutettavaksi maahantulon tai maassa oleskelun edellytyksiä, vaan ainoastaan henkilötietojen käsittelyyn liittyvää sääntelyä.

Uusi sääntelytekniikka tarkoittaa sitä, että olemassa olevat säännöt on kirjoitettu uudella tavalla, joka on paremmin yhteismitallinen merkityksellisen EU-sääntelyn eli esimerkiksi tietosuojasetuksen sekä kansallisen yleislainsäädännön, kuten tietosuojalain, kanssa. Tämä on erittäin tärkeää, koska henkilötietojen käsittelyn sääntely muodostuu jatkossa lähtökohtaisesti näistä kolmesta säädöksestä, joita on tulkittava yhdessä. Unionin tietosuojalainsäädäntö sekä kansalliset yleis- ja erityislait muodostavat monikerroksisen ja siten melko monimutkaisen sääntelykokonaisuuden. Sovellettavana olevien EU- ja kansallisten säädösten väliset suhteet muodostuvat osittain päällekkäisiksi ja osittain toisistaan erotet-

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

taviksi. Varsin merkittävä osa sääntelyn monimutkaisuudesta palautuu EU-oikeuden ja sen tietosuojasääntelyn rajoitettuun ja eriytettyyn soveltamisalaan. Siksi maahanmuuttohallinnon henkilötietolakiehdotuksen keskeisenä tavoitteena on vallitsevat rakenteet huomioiden henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelykokonaisuuden selkeyttäminen sekä lainsoveltajan että rekisteröidyn oikeuksien turvaamisen näkökulmasta.

Selkeyteen pyritään ehdottamalla henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn keskitämistä yhteen henkilötietolakiin, joka on mahdollisimman yleistajuinen, selkeä ja ymmärrettävä. Lain soveltamisala olisi käyttötarkoitussidonnainen, eli lain soveltamisala ei enää olisi sidottu mihinkään rekistereihin tai tietojärjestelmiin vaan tiettyihin henkilötietojen käsittelytarkoituksiin. Nämä käsittelytarkoitukset muodostuvat maahanmuuttohallinnossa toimivaltaa viranomaisille luovasta lainsäädännöstä, esimerkiksi ulkomaalaislaista, kansalaisuuslaista, vastaanottolaista ja niin edelleen. Lähtökohta on, että henkilötietoja voisi käsitellä vain siinä tarkoituksessa, johon ne on kerätty, ja vain tiedot keränneen viranomaisen toimesta. Kaikki muu käsittely olisi mahdollista vain siten kuin siitä on säädetty erikseen. Tämä on hyvin tärkeä lähtökohta tilanteessa, jossa lain soveltamisala laajenee ja henkilötietoja käsittelevät lukuisat viranomaiset.

Kysehän ei ole pelkästään Maahanmuuttoviraston henkilötietolaista. Henkilötietolaki tulisi sovellettavaksi paitsi Maahanmuuttoviraston myös vastaanottokeskusten ja säilöönottoyksiköiden toiminnassa sekä lisäksi silloin kun poliisi, Rajavartiolaitos, ulkoasiainhallinto sekä ely- ja TE-keskukset käsittelevät henkilötietoja maahanmuuttoviranomaisen roolissa. Usean viranomaisen malli on yksi maahanmuuttohallinnon erityispiirre, joka on vaatinut erityistä yhteensovittamista sekä EU:n tietosuojasääntelyn että perustuslain kanssa. Lakia soveltavat viranomaiset toimisivat yhteisrekisterin pitäjinä tietosuoja-asetuksen edellyttämällä tavalla.

Lisäksi toteutettaisiin tietosuoja-asetuksen ja perustuslakivaliokunnan edellyttämää riskiperustaista sääntelytapaa, jonka mukaan sääntely kohdennettaisiin riskiperustaisesti tarkempaa sääntelyä edellyttäviin tilanteisiin, esimerkiksi erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluviin henkilötietoihin, ja toisaalta sääntelyä purettaisiin niissä tilanteissa, jossa yksityiskohtainen sääntely ei enää ole välttämätöntä. Riskiperustainen sääntelytekniikka toteuttaa osaltaan myös selkeyttämisen tavoitetta.

Uusilla käsittelysäännöksillä puolestaan tarkoitetaan tiettyjä sisällöllisiä muutoksia henkilötietojen käsittelysääntöihin. Näillä muutoksilla mahdollistettaisiin esimerkiksi uudet, nykyaikaiset toimintatavat, kuten automatisoitu päätöksenteko Maahanmuuttoviraston toiminnassa. Automaattisella päätöksentekomenettelyllä edistettäisiin rekisteröidyn oikeutta saada asiansa käsiteltyksi ilman aiheutonta viivästystä. Rutiiniratkaisujen tekemistä voitaisiin sujuvoittaa ja henkilökunnan työpanosta voitaisiin ohjata tehtäviin, joihin tarvitaan ihmisen myötävaikutusta. Automaattisia päätöksiä voitaisiin tehdä vain silloin kun hallintolain mukaan asian saa ratkaista asianosaista kuulematta. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi silloin kun hyväksytään asianosaisten vaatimus. Esimerkiksi työntekijän oleskelulupien kohdalla automaattinen päätöksenteko nopeuttaisi lupien myöntämistä, ja se on siten merkittävä ja konkreettinen uudistus käsittelyaikojen lyhentämisen näkökulmasta. Turva- paikkahakemuksen käsittelyyn tai muihin hakijan kuulemista edellyttäviin asioihin automaatio ei taas sovellu. Myös automaattisessa päätöksenteossa varmistettaisiin hyvän hallinnon, oikeusturvan ja virkavastuun toteutuminen.

Lisäksi esityksellä ehdotetaan käyttöön otettavaksi esimerkiksi Harmaan talouden selvityksikön velvoitteidenhoitoselvitys. Tietoja työnantajien lakisääteisten velvoitteiden

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

hoitamisesta kootusti sisältävä velvoitteidenhoitoselvitys edistäisi ulkomaalaisen maahan-tuloa, oleskelua, työntekoa ja kansalaisuutta koskevien asioiden käsittelyä, päätöksente-koa ja niihin liittyvien valvontatehtävien hoitamista.

Esityksessä esitetään luovuttavaksi tiedon liikkumista koskevasta kaksinkertaisesta sääntelystä säätämällä vain viranomaisen tiedonsaantioikeuksista.

Esityksellä mahdollistettaisiin myös niin sanottujen huomiotietojen käsittely.

Lisäksi maahanmuuttoon kohdistuvat erityiset salassapitoperusteet koottaisiin julki-suuslakiin ja ulkomaalaisrekisterilaissa oleva salassapitosääntely kumottaisiin. Salassapi-tosäännöksiä myös täsmennettäisiin sisällöllisesti kattamaan sääntelyssä olevia aukkoja.

Lopuksi, arvon puhemies, hyvät kansanedustajat, kuten todettu, maahanmuuttohallin-non henkilötietolakiehdotuksen keskeisenä tavoitteena on henkilötietojen käsittelyä kos-kevan sääntelykokonaisuuden selkeyttäminen sekä lainsoveltajan että rekisteröidyn oi-keuksien turvaamisen näkökulmasta niin, että se täyttää myös unionin tietosuojauudistuk-sen asettamat edellytykset. Esitys on välttämätön, jotta perustuslain 10 §:n mukainen vaa-timus säätää henkilötietojen suojasta lailla täyttyy asianmukaisesti maahanmuuttohallin-nossa myös jatkossa.

Ensimmäinen varapuhemies Tuula Haatainen: Sitten keskusteluun.

14.14 Eveliina Heinäluoma sd: Arvoisa puhemies! Ja kiitos ministerille kattavasta esitte-lystä. Maahanmuuttohallinnon henkilötietojen käsittelyä koskeva sääntely on nyt tarkoitus koota uuteen lakiin, ja tiivistetysti voi todeta, että tämä on tarpeellinen ja nykyisten tieto-suojalinjausten mukainen kokonaisuus. Henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä sel-keytetään sekä lainsoveltajan että rekisteröidyn oikeuksien turvaamisen näkökulmasta, ja tämä on hyvä asia. Tavoitteena, kuten ministeri tässä aikaisemmin toikin esille, on varmis-taa, että perustuslain mukainen vaatimus säätää henkilötietojen suojasta lailla täyttyy asianmukaisesti maahanmuuttohallinnossa. Kuten todettua, tämä vanha vuonna 98 säädet-ty ulkomaalaisrekisterilaki ei nykyisellään vastaa enää digitalisaation vaatimuksiin. Uu-den lain soveltamisala ei olisi näin sidottu rekistereihin tai tietojärjestelmiin vaan nykyis-ten linjausten mukaisesti niihin tarkoituksiin, joissa henkilötietoja käsitellään.

Arvoisa puhemies! Kuten ministerin esittelystä tulikin esille, tämän lisäksi laki mahdol-listaa Maahanmuuttovirastolle automaattisen päätöksenteon, mutta tarkoin edellytyksin ja vain tietyissä tapauksissa. Automaattisia päätöksiä voitaisiin tehdä vain silloin, kun hallin-tolain mukaan asian saa ratkaista asianomaista kuulematta, kuten ministerikin totesi. Esi-merkiksi työntekijän oleskelulupien kohdalla automaattinen päätöksenteko nopeuttaisi lu-pien myöntämistä. Ja on tärkeää mielestäni korostaa sitä, että turvapaikkahakemuksien kä-sittelyyn ja muihin hakijan kuulemista edellyttäviin asioihin tätä automaatiota ei voi sovel-taa. Päätöksenteon automatisointi lyhentäisi paitsi automatisoitujen päätösten käsittelyai-koja myös muiden päätösten käsittelyaikoja viranomaisten voidessa keskittyä niihin. Täs-sä yhteydessä on mielestäni tärkeää huomioida ja painottaa sitä, että samaan aikaan, kun tämä automatisaatio mahdollistaa paljon Maahanmuuttovirastolle, on tärkeää myöskin li-sätä Maahanmuuttoviraston resursseja, kuten olemme hallintovaliokunnassa jo tämänkin kauden alussa kuulleet. Siellä on tarpeita saada lisää henkilötövuosia, jotta myös näitä uu-sia välineitä voidaan ottaa käyttöön.

Arvoisa puhemies! Nykyinen henkilötietojen käsittelyä koskeva sääntely on raskas, mo-nimutkainen ja hajanainen. Myös perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt tähän huomiota.

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

Siksi uudistus on tervetullut. Esitys parantaa myös viranomaisten yhteistyön mahdollisuuksia helpottamalla henkilötietojen jakamista.

14.17 Päivi Räsänen kd: Arvoisa puhemies! Maahanmuuttohallintoa koskevan henkilötietosäätelyn kokoamisella yhteen lakiin pystytään yhtenäistämään säätelyä ja myös helpottamaan viranomaisten keskinäistä tiedonvaihtoa. Tämä esitys on tervetullut myös todellakin sen vuoksi, että kun päätöksenteon automatisointi mahdollistuu, niin se soveltuvin osin myös sitten lyhentää käsittelyaikoja ja tietenkin myös niiden muiden päätösten käsittelyaikoja, koska viranomaiset voivat sitten panostaa ja keskittyä niihin.

Mutta nostan esiin sen, että viime vaalikaudella eduskunnan tarkastusvaliokunta teki mietinnön kotouttamisesta ja siinä yhteydessä antoi tällaisen lausuman: ”Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, että työntekijän oleskelulupahakemusten käsittelyaika nopeutetaan. Hakemusten käsittely saa kestää enintään kaksi kuukautta.” Kysyisin nyt ministeriltä: minkä verran arvioitte, että tällä lainsäädännöllä pystytään näitä käsittelyaikoja lyhentämään, ja millä aikataululla päästään tähän kahden kuukauden keskimääräiseen aikaan?

Silloin kun tarkastusvaliokunta tätä käsitteli, niin kävi ilmi, että esimerkiksi viime vuoden loppupuolella Uudenmaan TE-toimiston alueella tämä käsittelyaikojen kesto aika oli keskimäärin jopa kahdeksan kuukautta, mikä on todella pitkä aika. Uskon, että nyt muitakin toimenpiteitä tarvitaan, jotta päästään siihen kahden kuukauden keskimääräiseen käsittelyaikaan juuri näille työntekijän oleskeluluville.

14.19 Mika Kari sd: Arvoisa rouva puhemies! Olen itse saanut olla hallintovaliokunnan jäsenenä edelliset kahdeksan vuotta ja nähnyt kahden eri hallituksen pyrkimykset nopeuttaa ja joustavoittaa Maahanmuuttoviraston erilaisia lupakäsittelyjä, ja on nyt mukava hallituspuolueen kansanedustajana olla huomaamassa, että pääministeri Rinteen hallitus on tähän haasteeseen tarttunut ja näin hyvin alkuvaiheessa jo saanut konkreettisia esityksiä aikaan. Kysyisin kuitenkin ministeriltä: Onko tarkoitus vielä etsiä lisätehoja osin työperäisen maahanmuuton ja muun lupakäsittelyn osalta esimerkiksi edustaja Heinäluoman hyvin esille nostamasta huolesta henkilökunnan riittävydestä näiden lupakäsittelyiden hoitoon? Onko odotettavissa vielä uusia vastaavanlaisia hyviä avauksia?

14.20 Sari Essayah kd: Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Räsänen puheenvuoron innoittamana ajattelin kysyä tästä samasta asiasta, elikkä eilenhän hallituksen budjettiriihessä kerrottiin, että näiden työperäisten oleskelulupien käsittelyajat ollaan nyt sitten lyhentämässä kuukauteen, ja on tietenkin todella hienoa, että tällainen tavoite on asetettu. Mutta onko nyt sitten niitä resursseja? Niin kuin tuossa edustaja Räsänen hyvin toi esille, niin tarkastusvaliokunta viime kaudella kiinnitti huomiota siihen, että todellakin ne käsittelyajat ovat valtavan pitkiä, ja jos ajattelee yrittäjiä ja elinkeinonharjoittajia, niin käsittelyajat ovat varmasti olleet iso tulppa siinä yritystoiminnassa. Onko nyt todellakin sitten mahdollisuus näin nopeaan parantamiseen tässä asiassa?

Muutoinhan tämä lainsäädäntö on sinällänsä tärkeä ja kannatettava, ja tämä automatisointi lyhentää käsittelyaikoja ylipäätänsäkin. Tietysti on tärkeää, että niitä resursseja sitten jäisi suunnattavaksi sinne, missä oikeasti on haasteellisempia tilanteita ja tarvitaan näiden hakemusten käsittelyä ja myöskin taustatietojen selvittelyä ja muuta vastaavaa. Mutta miten nyt tämä resurssien allokointi tapahtuu Maahanmuuttoviraston sisällä?

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

14.21 **Ben Zyskowicz kok:** Arvoisa rouva puhemies! Tämä lainsäädäntö on varmasti paikallaan sujuvoittaessaan tiettyjä henkilötietoasioita. Itse kiinnitän huomiota samoihin ongelmiin kuin täällä edellä olleet puhujat, eli ei pelkästään näissä työperäisen maahanmuuton luvissa vaan myös esimerkiksi humanitäärisen maahanmuuton käsittelyajoissa on ollut erittäin suuria ongelmia, eli laeissa asetettuja enimmäiskäsittelyaikoja ei ole pystytty noudattamaan, ja oikeusasiamies on antanut useampia huomautuksia Maahanmuuttovirastolle. Ongelmahan ei ole viime kädessä Maahanmuuttoviraston vika, vaan tietysti meidän vikamme, jotka emme ole antaneet riittäviä voimavaroja virastolle, jotta asioita voitaisiin käsitellä annetuissa määräajoissa. Tällainen oleskelulupahakemuksen viivästyminenhan esimerkiksi humanitäärisen maahanmuuton tapauksessa aiheuttaa monenlaista haittaa. Tietysti veronmaksajille tulee lisää kustannuksia, kun nämä prosessit viiväytyvät. Turvapaikanhakijan kannalta on tietysti sietämätöntä, jos liian pitkään, jopa toista vuotta, joutuu odottamaan päätöstä asiassaan. Pitäisi päästä nopeasti päätöksiin, jotta turvapaikanhakija, joka on oikeutettu kansainväliseen suojeluun, voi jäädä maahan ja tehostaa kotoutumistaan ja jotta taas ne, jotka eivät ole oikeutettuja kansainväliseen suojeluun, mahdollisimman nopeasti palaavat lähtömaihinsa.

Nyt ymmärsin, että hallituksen budjettiriihessä on päätetty ainakin kahdeksi vuodeksi antaa Maahanmuuttovirastolle lisää voimavaroja näiden ylipitkien käsittelyaikojen lyhentämiseen, ja kun näin on ilmeisesti tehty, niin haluan siitä osoittaa hallitukselle kiitokset. Toivon, että kun vielä täällä eduskunnassa käydään sitten läpi budjettiesitystä ja myös Maahanmuuttoviraston voimavaroja, kaikin tavoin pidetään huolta siitä, että nämä prosessit olisivat näiden laissa asetettujen määräaikaisten puitteissa ja että nekin, joissa ei ole laissa asetettua määräaikaista, käsiteltäisiin riittävän nopeasti.

Haluan kuitenkin lopuksi vielä todeta, että työperäisen maahanmuuton ongelmanahan on saatavuusharkinta sinänsä. Eli jos yrittäjällä on ulkomainen työntekijä, joka on siihen työhön sopiva ja jonka kanssa voitaisiin kaikki asiat sopia, niin siinä pitää sitten virkamieheltä kysyä, voinko palkata tämän työntekijän vai olisiko ehkä Suomesta tai Euroopasta löytymässä joku toinen työntekijä. Tätä sitten virkamiehet miettivät, voiko yrittäjä palkata sen työntekijän, jonka kanssa hän on asian jo katsonut, ja työntekijä tulla siihen työhön. Eli tämä saatavuusharkintahan tässä on ongelma — mikä ei tietysti tarkoita mitään vapaata maahanmuuttoa, vaan pitää olla työsopimus ja työpaikka ja TESin mukaiset palkat ja muuta. Toivottavasti hallitus myös tähän perusongelmaan kiinnittää huomiota.

14.25 **Mika Niikko ps:** Kiitos, arvoisa puhemies! Maahanmuuttohallinnossahan ei ole kyse pelkästään henkilötietojen hallinnasta, kuten edustaja Zyskowicz erinomaisesti kuvasi tilanteen. Tässä yhteydessä, kun ministerikin on paikalla, haluaisin nostaa myös tämän saman näkökulman esille. Nyt kun Maahanmuuttoviraston resursseja lisätään nopeuttaaksemme näitä turvapaikkahakemuskäsittelyjä ja ylipäättänsä tänne Suomeen pääsyä vaikkapa työperäisen maahanmuuton lisäämisen suhteen joko helpotetaan tai säädöksiä uudistetaan, niin mielestäni Migrissä pitäisi tehdä täysremontti ensin sen suhteen, miten niitä päätöksiä valmistellaan. Kansalaisten luottamus viranomaisten päätöksenteon oikeudenmukaisuuteen on kärsinyt nimenomaan näiden turvapaikanhakijoiden päätösten käsittelyjen yhteydessä, koska on hyvin sattumanvaraista, kuka sieltä turvapaikkapäätöksen on saanut ja kuka ei ole saanut.

Nythän on tullut viime aikoina hyvin esille se, että kun ensimmäisen kielteisen turvapaikkapäätöksen on saanut, niin seuraavan hakemuksen yhteydessä sitten tämä perustelu

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

muuttuu toisenlaiseksi, ja joko sillä toisella perusteella saa tai ei saa turvapaikkapäätöstä, ja sitten vielä kolmannen kerran yritetään jollain kolmannelta näkökulmalta lähestyä sitä asiaa, jotta saisi turvapaikkapäätöksen tänne Suomeen.

Eriyksen ongelmallista omalta näkökannaltani on se, että esimerkiksi kristityiksi kääntyneiden turvapaikanhakijoiden tarinaa ei uskota millään tavalla. Vaikka olisi neljän vuoden takaisia näyttöjä jostain seurakunnasta, että he ovat elämäntavaltaan muuttuneet eivätkä ole enää esimerkiksi islaminuskon harjoittajia, niin siitä huolimatta henkilöitä käännytetään takaisin Iraniin esimerkiksi saamaan siitä suoranaisesti joko vankeusrangaistusta tai menettämään henkensä.

Sinänsä toki ymmärrän, että näissä käsittelyissä on äärimmäisen hankala näyttää toteen, mikä se todellinen peruste on, mutta peräänkuulutan ministeriltä ja myös ulkoministeriöltä sitä, että nämä läpikäytävät asiat olisivat siinä mielessä johdonmukaisia, että päätös tulee aidosti jostain sellaisesta lähestymiskulmasta, että sillä on perusteet olemassa, koska tällä hetkellä niitä perusteita ei välttämättä pystytä osoittamaan kovinkaan hyvin.

Tästä me kävimme keskustelua 2016, kun tämä turvapaikkakriisi oli kuumimmillaan. Me kävimme joidenkin kansanedustajien kanssa Migrissä keskustelemassa tästä asiasta, ja silloin muutettiin kyllä linjausta, tiukennettiin näitä turvapaikkakäsittelypäätöksiä, hyvä niin, mutta edelleenkin ei korjattu sitä tapaa miten käydään hakemukset läpi. Mielestäni 1—2 tunnin tapaaminen ja sen johdosta tehtävä turvapaikka- tai oleskelulupapäätös ei ole kovin johdonmukainen ja uskottava tapa käsitellä ihmisten hakemuksia.

Ensimmäinen varapuhemies Tuula Haatainen: Muistutan, että me käytämme tähän puoli tuntia, eli lopetamme puolelta, 14.30.

14.28 **Leena Meri ps:** Arvoisa puhemies! Puhuimme tässä resursseista ja myös Maahanmuuttoviraston resursseista. Me kaikki käsittelemme nyt valiokunnissa eduskunnan oikeusasiamiehen kertomusta, ja nyt käytän tilaisuuden hyväkseni myös siinä mielessä, että annan terveisiä sinne aitiossa istuvalle ministerille ja oikeusministerille tästä resurssi-asiasta. Tämä resurssipula on kautta linjan oikeusasiamiehen koko kertomuksessa esillä: eri viranomaisissa ei päästä käsittelyaikoihin, ja sama koskee tuomioistuimia, poliisia ja syyttäjiä muun muassa. Tämä on koko verkkoa koskeva asia, ja haluaisinkin, että tästä huolehditaan nyt erityisesti. Me valiokunnissa tietysti — ja itse lakivaliokunnan jäsenenä — tulemme antamaan näistä sitten havaintoja.

Edustaja Zyskowicz laajensi tätä keskustelua tähän saatavuusharkintaan. Näissä käsitteistöissä menevät sekaisin turvapaikanhakijat ja sitten tämä työperäinen maahanmuutto, ja nehan ovat tietysti kaksi eri asiaa. Turvapaikkaprosessi — sinne tulee paljon myös kielteisiä päätöksiä, ja se syö hyvin paljon resursseja. Kun me pystyisimme estämään niin, että niitä hakemuksia ei itse asiassa tulisi niin paljon eikä tänne niin spontaanisti vaan pääsisi — se olisi yksi semmoinen resurssikysymys, mutta olen ymmärtänyt, että hallituksen linja on tässä nyt vähän toisentyypinen kuin perussuomalaisten.

Mitä tähän saatavuusharkintaan tulee, niin edustaja Zyskowicz kysyi, pitäisikö suomalaisen työnantajan aina kysellä suomalaisten työntekijöiden perään — kyllä. Edustaja Purra oli tuossa eräänä iltana A-studiossa, jos katsoitte. Ammattiliiton edustaja vahvensi tämän asian: siellä käytetään väärin työsuhteita ja poljetaan palkkoja. Toivoisi, että keskustelussa eritellään nämä kaksi asiaa. Totta kai on tarkoitus, että me saamme suomalaiset töihin. Vai onko kokoomuksella tarkoituksena vain sitten se, että vaihdamme niin sanotusti

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

suomalaiset työntekijät edullisempaan työntekijäreserviin? Näin ainakin ymmärsin edustaja Zyskowiczin puheista.

Mutta se, mitä halusin erityisesti korostaa, on tämä resurssiasia. Meillä ovat kaikki viranomaiset nyt pulassa. Me annamme täältä jatkuvasti lisää tehtäviä, velvoitteita, kuulemisia. Hallituksen esityksissä, erityisesti oikeusministeriön hallinnonalalla, on usein, vuosia lukenut, että ei resurssivaikutuksia. Jokainen ymmärtää sen ihan omassa arjessaan, että jos saat lisätehtävän, niin kyllä sinulta siihen aikaa menee, ei se samassa ajassa vain sujuvoina. Elikkä tämä nyt ministereille ihan huolelliseen harkintaan.

Ensimmäinen varapuhemies Tuula Haatainen: Ja nyt ministeri Ohisalo, vastauspuheenvuoro 3 minuuttia, olkaa hyvä.

14.30 Sisäministeri Maria Ohisalo: Arvoisa puhemies! Hyvät kansanedustajat, kiitos erittäin hyvistä huomioista ja kommentteista. On helppo yhtyä moneen niistä, ja uskon, että hallitus- ja oppositiorajat ylittäen olemme samaa mieltä siitä, että näitä käsittelyaikoja ihan missä tahansa viranomaisessa täytyy saada lyhentymään. Kyse on siitä, miten ihmiset luottavat viranomaistoimintaan, miten nähdään, että saadaan apua ja oikea-aikaista käsittelyä, ja toisaalta myös saadaanko sellaisia päätöksiä, jotka takaavat oikeusturvan ihan jokaiselle — siitä on kyse tässäkin esityksessä.

Eilen budjettiriihen yhteydessä hallitus on tullut ulos tällaisella työllisyyspaketilla, jossa muun muassa päätetään käynnistää kunnianhimoinen työperäisen maahanmuuton kokonaisohjelma, jonka yhtenä konkreettisena tavoitteena on tämä työperäisten oleskelulupien nopea ja sujuva käsittely niin, että se tapahtuisi kuukaudessa. Tämä, jos se saataisiin käynnistymään kunnolla, helpottaisi työperäisen maahanmuuton kautta syntyvää uutta työllisyyttä. Hallituksella on selkeä työllisyystavoite, ja 75 prosenttia on se, mitä kohti mennään. Tämä on ihan keskeistä, että saadaan sekä täällä olevat että tänne tulevat ihmiset töihin. Tästä olisi hyötyä.

Yhtä aikaa budjetin julkistamisen yhteydessä toki tulimme ulos myös uusilla resurssisäilyksillä, ja kuten tässä mainittiin, muun muassa Maahanmuuttovirasto on pitkään kärsinyt resurssipulasta ja -vajeesta, ja siellä myös henkilöstö on joutunut vaikeisiin tilanteisiin, kuormituksen alle. Sama koskee muun muassa poliisia ja montaa muuta.

Esimerkkinä nyt työperäiseen maahanmuuttoon liittyen: ulkoministeriölle ja työ- ja elinkeinoministeriölle, toisaalta myös sisäministeriön puolelle, on tulossa lisäresursseja siihen, että näitä lupakäytäntöjä jouhevoitetaan ja pohditaan, missä ne vastuut jatkossa ovat. Muun muassa työperäisen maahanmuuton siirto kokonaisuudessaan työ- ja elinkeinoministeriön suuntaan on asia, jota tässä valmistellaan paraikaa. Kun aina viranomaisella on tiedossa, kenellä vastuu kulloinkin on, niin saadaan parhaat lopputulokset näin.

Kyse on myös toki siitä, miten me näillä resursseilla koulutamme meidän henkilöstöämme eri puolilla, ja just toisaalta myös tästä, miten nämä tietojärjestelmät keskustelevat keskenään ja yhdessä. Eli prosessien jouhevoittamisesta on paljon kiinni.

Toisaalta sitten, kun puhutaan käsittelyajoista, niin ei riitä se, että puhutaan vain määrästä ja ajasta, vaan pitää muistaa myös se laatu. Tässä on ollut konkreettinen ongelma, että Maahanmuuttovirastossa on jouduttu vauhdilla käsittelemään hakemuksia, jolloin ne eivät ole olleet oikein käsiteltyjä ja ne ovat palautuneet hallinto-oikeuksista takaisin Maahanmuuttovirastoon. On jouduttu tekemään moninkertaisesti työtä eri viranomaisissa, ja tämä maksaa kaikille ihan turhaa rahaa, myös ihmisille turhaa odottamisaikaa. Eli painopiste

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

siirtyy ihan kaikessa sinne laadun varmistamiseen, oikeusturvan takaamiseen ja sinne etupäähän, että ei käy myös esimerkiksi niin, että jos siirrytään irti työperäisestä maahanmuutosta, niin onko niin, että vastaanottokeskusten päässä on vaikka kiinni paljon ihmisiä, jotka edelleen odottavat sitä päätöstään. Meillä on paljon tehtävää tässä, mutta ihan varmasti onnistumme, myös opposition tuella, toivottavasti. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Tuula Haatainen: No niin, tähän on käytetty nyt puoli tuntia. Keskustelu ja asian käsittely keskeytetään. Asian käsittelyä jatketaan tässä istunnossa päiväjärjestyksen muiden asiakohtien tultua käsitellyiksi.

Keskustelu keskeytettiin kello 14.34.

Keskustelua jatkettiin kello 16.53.

Ensimmäinen varapuhemies Tuula Haatainen: Nyt jatketaan aiemmin tässä istunnossa keskeytetyn asiakohdan 2 käsittelyä. Keskustelu jatkuu, edustaja Mäkelä, olkaa hyvä.

16.53 **Jani Mäkelä ps:** Arvoisa puhemies! Keskustelu tosiaan jäi hieman kesken, ja suurin osa keskustelijoista on jo salista poistunut, mutta jatkan siltä osin kuin mitä jäi sanomatta.

Eli edustaja Zyskowicz laajensi keskustelua hieman kysymykseen työvoiman tarveharkinnasta, josta meillä ilmeisimminkin perussuomalaisena pääoppositiionpuolueena on hieman erilainen käsitys kuin kokoomuksella. Olisin halunnut kysyä tähän liittyen: Kun nyt tälläkin hetkellä osaajat pääsevät jo maahan tarveharkinnan kautta ja toisaalta EU-alueella on vapaa liikkuvuus myös halvemmalle työvoimalle, koska palkkatasoitan ovat hyvin erilaisia EU-maissa, niin kuka nyt ei konkreettisesti tähän maahan pääse, jonka tarvitsee tähän maahan päästä työhön? Ja kun huomioidaan, että tämä nykyinen tarveharkintajärjestelmä on puhkottu täyteen reikiä jo nykyisessäkin muodossaan aluekohtaisesti, niin missä meillä on itse asiassa tämä ongelma?

Ministeriltä olisin halunnut vielä kysyä: Mihin työperäistä maahanmuuttoa tarvitaan tämän 75 prosentin työllisyystavoitteen saavuttamiseksi? Eivätkö ne ole hieman jopa ristiriitaisia tavoitteita keskenään?

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin hallintovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.

3. Raiskauksen määritelmä suostumusperustaiseksi - Suostumus2018

Kansalaisaloite KAA 2/2019 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Tuula Haatainen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 3. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään lakivaliokuntaan.

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

Keskustelu

14.34 **Jussi Halla-aho ps:** Arvoisa rouva puhemies! Hyvät edustajat! Ensinnäkin kiitokset kansalaisaloitteen tekijöille. [Iiris Suomela: Ole hyvä!] Kaikilla lakialoitteilla, tulivat ne hallitukselta, edustajilta tai kansalaisilta, on yleensä hyvä tarkoitus. Esityksiä ei kuitenkaan tule arvioida pelkästään tavoitteiden tai otsikoiden perusteella. On arvioitava, kohdistuvatko ne todellisiin ongelmiin ja ovatko ne omiaan ratkaisemaan todellisia ongelmia.

Itse en ole vielä muodostanut lopullista kantaani nyt käsitellyssä olevaan kansalaisaloitteeseen, vaan kuuntelen ensin, mitä asiantuntijat valiokuntakäsittelyssä siitä sanovat. Tohtaan kuitenkin jo nyt, että tapa, jolla raiskaus määritellään, ei ole seksuaalirikosten osalta polttavin epäkohtamme. Paljon suurempi ongelma on, että rangaistukset jopa nykyisten määritelmien mukaan täysin yksiselitteisistä raiskauksista ovat lievästi sanottuna lieviä, jopa silloin, kun ne kohdistuvat pieniin lapsiin. Tämä ongelma korostuu, kun maassa on yhä enemmän ihmisiä, jolle esimerkiksi humalainen tai paljastavasti pukeutunut nainen tai teinityttö on kulttuurisista syistä vapaata riistaa. Oulun viimeiset tapaukset ovat tästä hyvä muistutus, joskin vain jäävuoren huippu. Jos tekijät eivät itse käsitä tehneensä mitään väärin tai jos heillä ei ole työpaikkaa ja tuloja, niin sakkorangaistuksilla, ehdollisilla vankeuksilla tai puolen vuoden istumisella hotellimaisissa olosuhteissa tuskin on heihin kovin sanottavaa pelotevaikutusta.

Vika on osittain lainsäädännössä mutta vielä suuremmalta osin oikeuskäytännössä ja maan tavassa. Maksimirangaistukset saattavat olla ankariakin, mutta tästä ei ole mitään iloa, jos ainoastaan asteikon alapäätä sovelletaan. Siksi on ensiarvoisen tärkeää, että raiskauksesta langetettavia minimirangaistuksia kovennetaan eikä tuomioistuimille anneta edes mahdollisuutta jatkaa päänsilittelylinjaa.

Sama pätee toki väkivaltarikollisuuteen laajemminkin. Mielestäni on perverssiä, jos nuuskan salakuljettamisesta ja myymisestä saa kovempia tuomioita kuin ihmisen fyysisestä vahingoittamisesta. Tulee sellainen olo välillä, että verottaja on ainoa asianomistaja, jonka oikeusturvasta ollaan Suomessa oikeasti huolissaan. Kuitenkin tavallisen ihmisen — miehen, naisen, aikuisen ja lapsen — pitäisi olla kaiken lainsäädännön ensisijainen suojelukohde. Vakavien rikosten selvittämistä on Suomessa toistaiseksi hyvin korkea toisin kuin vaikkapa naapurimaassamme Ruotsissa. Olisi paitsi uhrin myös poliisin hyvän työn kunnioittamista, että lainsäätäjät ja oikeuslaitos määrittäisivät tällaisille teoille kovemman hinnan.

Raiskauksen määritelmän muuttaminen kansalaisaloitteessa esitetyllä tavalla epäilemättä kasvattaa raiskausepäilyjen, -syytteiden ja ehkä -tuomioidenkin määrää, kuten se näyttää tehneen Ruotsissa, mutta ihmisten turvallisuutta se ei lisää lainkaan. Suhtaudun tässä vaiheessa melko skeptisesti tähän aloitteeseen, koska se keskittyy mielestäni väärin asioihin. Vihervasemmistolainen hallitus kerskailee kovasti feministisyydellään ja ihmisoikeuspainotuksillaan. Siksi olisi kohtuullista olettaa, että hallitus pikapikaa esittäisi tuntuvia korotuksia raiskauksista ja muista väkivaltarikoksista langetettaviin vähimmäisrangaistuksiin. — Kiitos.

14.38 **Mari Rantanen ps:** Arvoisa puhemies! Haluan ensin kiittää kansalaisaloitteen tekijöitä tästä esityksestä. [Iiris Suomela: Ole hyvä!] Kansalaisaloite on hieno tapa saattaa asioita ja epäkohtia päätöksentekijöiden tietoon ja nostaa niitä keskusteluun. Tämäkin aloite ansaitsee arvoisensa kohtelun täällä eduskunnassa.

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

Raiskaus on karmiva rikos, joka osuu syvälle koskemattomuuden, itsemääräämisoikeuden ja ihmisoikeuksien loukkaamiseen. Raiskaus on itsessään väkivaltaa, vallankäyttöä, alistamista ja myös sodankäynnin väline, ja se jättää ikuiset arvet uhriin. Raiskaus on Suomen rikoslaissa määritelty rikoksen tekemisessä käytettävien keinojen ja hyväksi käytettävien olosuhteiden kautta. Raiskauksen tunnusmerkistön täyttyminen edellyttää voimassa olevan oikeuden mukaan väkivallan käyttämistä, uhkaamista tai uhrin puolustuskyvyttömyyden hyväksikäyttämistä. Voimassa oleva raiskauksen määritelmä ei sisällä erillistä mainintaa uhrin puuttuvasta suostumuksesta.

Aloitteessa esitetään rikoslain sisältämän raiskauksen määritelmän muuttamista suostumusperusteiseksi. Aloite sisältää yhdenlaisen mallin, niin kutsutun suostumusmallin, vaaraan rakentuvan raiskausrikoksen tunnusmerkistön. Tässä käsittelyvaiheessa on mahdollista ottaa kantaa siihen, voisivatko tämä aloitteessa esitetty tunnusmerkistö ja pykäläehdotukset olla sellaisia, joista voitaisiin säätää uudet raiskauspykälät. Joitakin ongelmia esityksessä nopealla katselmuksella on. On siis viisasta kuunnella asiantuntijoita ennen kuin lyö kantansa lukkoon asian suhteen.

Sen sijaan haluan nostaa tässä yhteydessä sen seikan, että rikoslain 20 luku seksuaalirikoksista on kokonaisuudessaan ongelmallinen. Jo pitkään oikeusoppineet ovat kuvanneet seksuaalirikoslainsäädäntöä sekavaksi ja vaikeatulkintaiseksi. Lainsäädännön rakenne on rikkoutunut ajan saatossa, kun yksittäisiä pykäläitä on muuteltu ja lisätty. Tätä rikoslain lukua on ilmeisen vaikea soveltaa, ja se johtaa oikeustajunkin vastaisiin tuomioihin.

Tästä räikein esimerkiksi on korkeimman oikeuden päätös, jossa turvapaikanhakija tunkeutui 10-vuotiaaseen lapseen mutta teko tuomittiin lapsen törkeänä seksuaalisena hyväksikäyttönä eikä raiskauksena, koska lapsi ei ollut vastustellut eikä voitu näyttää toteen, että sukupuoliyhteys olisi tehty väkivaltaa käyttäen tai että lapsi olisi ollut pelkotilassa tai muussa avuttomassa tilassa. Lienee kaikille selvää, että 10-vuotiaalta lapselta ei voida olettaa mitään toimintaa. Hän on avuttomassa tilassa lähtökohtaisesti, ja vastuu tilanteesta on aikuisella ihmisellä. Tämä vain kertoo lainsäädäntömme heikkouden, sillä oikeus ei käytä maalaisjärkeä, vaan soveltaa voimassa olevaa lakia.

Tällä viikolla korkein oikeus vapautti postinjakajan raiskaussyytteestä. Korkein oikeus katsoi, että ”pelkkää estojen löystymistä alkoholin vaikutuksesta ei voida pitää lain kohdassa tarkoitettuna puolustuskyvyttömyyttä osoittavana tilana”. Tämä on myös eräänlainen linjaus, joka vaatisi lähempää tarkastelua. Missä kohtaa humalatila on puolustuskyvyttömyyteen vaikuttava ja missä kohtaa estoja löyhentävä? Edellä mainitut esimerkit yhtenä monista kertovat tarpeen tarkastella rikoslain 20 lukua seksuaalirikoksista kokonaisuutena. Muuttamalla yhtä osaa saattavat vaikutukset ulottua muihinkin pykäliin ja sitä kautta saattavat lain tulkinta ja soveltaminen hankaloitua entisestään. Esitänkin tässä lämpimän toiveen oikeusministeriölle, että tätä asiaa viimein katsottaisiin kokonaisuutena.

Lisäksi haluaisin kiinnittää huomiota seksuaalirikoksista langetettuihin rangaistuksiin. Viime keväänä ryöpsähtänyt keskustelu lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista nosti viimeisimpänä rangaistukset keskusteluun. Näistä on puhuttu niin kauan kuin muistan, ja toistuvasti kansalaisille suunnatuissa kyselyissä rangaistuksia pidetään liian alhaisina. Ongelmana tuntuu jatkuvasti olevan muun muassa se, että rangaistuksien alarajoja ei nosteta, kuten ei nytkään tämä käsittelyssä oleva aloite esitä. Raiskauksen vähimmäisrangaistus on 1 vuosi vankeutta, ja sitä aloitekin esittää säilytettäväksi. Jos rangaistuksen alaraja olisi 2 vuotta vankeutta, ei ehdollista vankeusrangaistusta voitaisi käyttää ja tällöin jokainen raiskaaja joutuisi vankilaan, siis sinne, minne he kuuluisivat.

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

Sama ongelma on lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa pois lukien uusi rikosnimeke ”lapsen törkeä raiskaus”, minimirangaistus kun on 1 vuotta myös lapsen törkeän hyväksikäytönkin osalta, ja tämän vuoksi pedofiilit voivat selvitä teoistaan ehdollisella rangaistuksella, jota ei yleisesti rangaistuksena oikein pidetä, kuten edustaja Halla-ahokin täällä juuri kertoi. Mielestäni samalla jos, ja toivottavasti kun, seksuaalirikoslaki uudistetaan, tarkastellaan myös rangaistuksia. Ne ovat löperöitä, ja vaikka rangaistusasteikkojen yläpäässä olisi mahdollisuus käyttää pidempiä rangaistuksia, ei niitä juurikaan käytetä. Näin ollen lainsäätäjille ei jää muuta mahdollisuutta kuin nostaa rangaistusasteikon alarajoja. Rangaistuksen mittaamisella lakiin myös arvotetaan sitä, kuinka paljon yhteiskunta paheksuu tai on paheksumatta seksuaalirikoksia.

Arvoisa puhemies! Olemmeko me nyt valmiita muuttamaan seksuaalirikoslakia kokonaisuutena ja samalla kiristämään rangaistuksia? Ainakin kansa on tätä mieltä, ja meidän edustamme täällä kansaa.

14.44 Heikki Vestman kok: Arvoisa puhemies! Keskustelu seksuaalisen itsemääräämisoikeuden vahvistamisen tarpeesta on tärkeä ja tervetullut. Kiitos Suostumus2018-kansalaisaloitteen tekijöille ja allekirjoittaneille.

Seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaavat teot ovat yksinkertaisesti vääriä, vakavia ja tuomittavia. Ruumiillisen koskemattomuuden loukkaamattomuus ei ole Suomessa vielä riittävällä tavalla suojattu. Jo edellisellä vaalikaudella oikeusministeri Häkkäsen toimeksiannosta seksuaalirikoslainsäädännön uudistustyö aloitettiin. Kiitokset tästä työstä.

Oikeusministeriössä asetetun raiskauslainsäädännön uudistustyöryhmän työ on kesken. Tarkoituksena on juurikin rikoslain muuttaminen siten, että suostumuksen asema vahvistuisi entisestään raiskauksen tunnusmerkistössä. Työryhmän tavoitteena on lisäksi selkeyttää ja täsmentää säännöksiä — ja kuten edellisestä puheenvuorosta kuultiin, niin se on erittäin tärkeää — siten, että jokaiselle on selvää, että ilman suostumusta tai uhrin tahdon vastaisesti tehty teko on väärin ja että se on rangaistava. Ennen oikeusministeri Häkkäsen ministerikautta kriminaalipolitiikka Suomessa perustui liiaksi seksuaali- ja väkivaltarikoksen tekijän näkökulmaan, voisi jopa sanoa, että rikollisen hyysäämiseen. Edellisen oikeusministerin tekemät tiukennukset ja tämä käynnistetty kokonaisuudistus tulivat todellakin tarpeeseen. Toivon, että nykyinen oikeusministerimme jatkaa tätä työtä.

Arvoisa puhemies! Tässä työssä tuo suuren tuen saanut kansalaisaloite toimii tärkeänä tukena, ja kansalaisaloitteen keskiössähän on siis tavoite saada suostumuksen puute raiskauksen keskeiseksi määritelmäksi. Ja tässä, uskoisin näin, tavoite on yhteinen, eli keskeistä on arvioida, millaisella rikoslain tunnusmerkistön muotoilulla seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaukset on mahdollisimman laajasti kriminalisoitu. Olen samaa mieltä siitä, että tässä samassa yhteydessä rangaistuksia on kiristettävä. Suomalaisen järjestelmän ongelma on myös siinä, että meillä ei ole käytössä nettorangeistuksia, eli siis tuomion saanut ei istu saamaansa tuomiota käytännössä.

Raiskaajien ja muiden seksuaali- ja väkivaltarikollisten hyysääminen ei ole tätä päivää. Jäämme odottamaan oikeusministeriltä suomalaisten oikeustajun mukaisia perusteltuja esityksiä.

Ensimmäinen varapuhemies Tuula Haatainen: Mennään puhujalistaan: vielä kaksi puheenvuoroa ja sitten ministerin vastauspuheenvuoro. Sitten otetaan debatti. Voidaan siihen valmistautua.

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

14.48 **Veronika Honkasalo vas:** Arvoisa rouva puhemies! Minun sukupolveni naiset ovat vielä kasvaneet siihen outoon ahdistukseen, jota seksuaalinen väkivalta ja itsemääräämisoikeuden riistäminen aiheuttavat. Kun ei osannut nimetä väkivaltaa väkivallaksi, koska kukaan ei niin kertonut, niin sitä vain koki ahdistuneena, että nyt on ylitetty raja.

Kun minä olin nuori, meidät kasvatettiin ohittamaan, vaikenemaan, sulkemaan seksuaalinen väkivalta ja häirintä sisälle vuosiksi ja vuosiksi, tai mikä pahinta, ajattelemaan, että meihin kohdistettu väkivalta olisi meidän omaa syytämme. Liian lyhyt hame, liian iloinen ja avoin asenne: se saatettaisiin tulkita merkiksi siitä, että olemme kaikkien käytettävissä. Kasvoimme siihen uskomukseen, että nuoren naisen ruumista saisi koskea myös silloin, kun hän itse on toimintakyvytön, esimerkiksi sammunut kotibileissä. Meille normaalia oli se, että ruumiimme oli ikään kuin yhteistä omaisuutta, jota saivat halventaa sanoin, katsein ja kosketuksin niin tutut kuin vieraat pojat ja miehet. ”Älä nyt pienestä pahastu, sinun tulisi olla otettu ja imarreltu, että olet huomion kohteena.”

Nyt tuo ”normaali” on ruvennut murtumaan, ja jo oli aikakin. On tärkeää, että lainsäädännössäkkin huomioidaan, että tekojen fyysisyyden lisäksi seksuaalisten tekojen kohteeksi joutuminen vastoin tahtoaan on psyykkisesti raskasta ja ne kulkevat mielessä mukana vuosikausia.

Arvoisa puhemies! Täällä salissa keskustelussa oleva kansalaisaloite on erittäin tärkeä ja mullistava. Vasemmistoliitto kiittää ja tukee aloitetta ja iloitsee lisäksi siitä, että suostumusperustaisuus on myös hallitusohjelmassa mainittu. Siten kansalaisaloite ja hallitusohjelma kulkevat tässä käsi kädessä ja kirittävät toinen toisiaan. On päivänselvää, että seksi ilman suostumusta on raiskaus riippumatta siitä, liittyykö tekoon väkivaltaa. Piste!

Seksuaalinen itsemääräämisoikeus kuuluu ihan kaikille, ja seksuaalinen itsemääräämisoikeus kuuluu myös ihmisille, jotka ovat usein kaikkein puolustuskyvyttömimpiä, muun muassa hoitokodeissa elämää viettäville ihmisille. On selvää, että tällä hetkellä laki ei vastaa nykyaikaista ihmisoikeusajattelua ja se vaatii laajan kokonaisuudistuksen, joka kattaa myös hyväksikäyttöön liittyvien pykälien uudelleenarviointia. Muutettu lainsäädäntö muuttaa asenteita konkreettisesti, mutta se myös tuo uhreille turvaa.

Pari vuotta sitten alkanut vilkas me too -keskustelu, naisverkoston aikaisemmin tekemä lakialoite ja näiden ympärille nivoutunut keskustelu seksuaalisesta itsemääräämisoikeudesta ovat kaikki vaikuttaneet yleiseen ilmapiiriin ja asenteisiin, vaikka toki selviä sukupolvieroja on edelleen nähtävissä. Nuorelle sukupolvelle suostumusperustaisuus on enemmän itsestäänselvyys, kun puolestaan vanhemmat sukupolvet haraavat toisinaan edelleen vastaan. Siitä kertoo myös aloitteeseen kohdistuva muutosvastarinta ja näyttöongelmien korostunut esille nostaminen.

Vaikka lainsäädännön uudistamiseen nyt lähdetään, on kuitenkin tärkeää muistaa, etteivät kaltoinkohtelukokemukset edelleenkään ole kadonneet minnekään. Edelleen vain jäävuoren huippu kaltoinkohtelusta tulee esille. Seksuaalinen kaltoinkohtelu ja väkivalta myös muuttavat muotoaan elinpiirien ja ympäristöjen muuttuessa. Esimerkiksi tuoreen kouluterveyskyselyn mukaan yläkoulussa ja toisella asteella opiskelevista työtöistä joka kolmas oli kokenut vuoden aikana jonkinlaista seksuaalista häirintää ja joka kymmenes seksuaalista väkivaltaa. Erityisesti seksuaalinen häirintä ja väkivalta netissä on lisääntynyt huomattavasti. Nämä karut luvut kertovat häirinnän ja väkivallan yleisyydestä, mutta myös siitä, että näistä uskalletaan kertoa aikaisempaa paremmin. Siten tietoisuuden kasvu seksuaalisesta väkivallasta johtaa väistämättä myös siihen, ettei ilmiö ole enää yleisesti niin hyväksyttävä kuin ennen.

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

Arvoisa puhemies! Sen lisäksi, että muun muassa nuorten seksuaalikasvatusta tulee monipuolistaa, ovat naisjärjestöt viestineet jo vuosia ja vuosia, että matalan kynnyksen palveluita, apua ja neuvontaa seksuaalista väkivaltaa kokeneille on edelleen liian vähän. Niin kauan kuin resursseja matalan kynnyksen palveluihin ei ole riittävästi, niin kauan väkivallan kokemuksiin ei suhtauduta riittävän vakavasti. Nuorten kohdalla tieto seksuaalisen väkivallan vääryydestä ei vielä välttämättä johda siihen, että nuoret uskaltaisivat ottaa asian puheeksi läheisten ja turvallisten aikuisten kanssa, jos väkivaltaa ja kaltoinkohtelua on tapahtunut.

Asenteita voidaan muuttaa kuitenkin vain, jos niistä puhutaan. Me tarvitsemme raiskauslainsäädännön uudistuksen, joka selkeästi viestii, että vain ”kyllä” on ”kyllä” ja että seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaus ja seksi ilman suostumusta ovat aina väkivaltaa.

14.54 Iris Suomela vihr: Arvoisa puheenjohtaja! Hyvät kanssaedustajat! Pitkä tie on kuljettu helmikuusta 2018, jolloin tämä kansalaisaloitekampanja käynnistettiin, ja se käynnistettiin suurella voimalla, yli 200 vapaaehtoisen voimalla, ja lopulta 55 000 suomalaista päätyi kannattamaan sitä, että raiskauslaki muutetaan suostumuksen puutteeseen perustuvaksi. Tässä taustalla oli paljon laajempia voimia: me too -keskustelu, pitkään jatkunut turhautuneisuus siitä, että edelleenkin tässä yhteiskunnassa ei oteta vakavasti jokaisen oikeutta päättää oman kehonsa rajoista itse. Kyse on siis paljon raiskauslakia laajemmasta asiasta, mutta toki samalla tunnistettiin, että raiskauslaissa on ilmeinen puute. On ihan valtava ilo ja kunnia todeta, että se puute korjataan nyt. Hallitusohjelmaan on kirjattu, että raiskauslaki korjataan suostumuksen puutteeseen perustuvaksi ja sen lisäksi koko seksuaalirikoslaki uudistetaan koskemattomuutta ja itsemääräämisoikeutta kunnioittavaksi. Tästä tässä pöytäkirjassa jo kyseltiin, ja sieltä hallitusohjelmasta sekin löytyy.

Toisin kuin edellä on väitetty, niin tässä tartutaan kaikista isoimpaan ongelmaan nimenomaan raiskauksen uhrien näkökulmasta. Näitä uhreja on Suomessa yhteensä satojatuhanasia. Seksuaalisen väkivallan uhreiksi joutuu rikosuhritutkimuksen mukaan joka vuosi 50 000 suomalaista. Valtaosa heistä ei uskalla ikinä kertoa kenellekään, valtaosa heistä tuntee sen tekijän, joka heille tätä väkivaltaa on tehnyt, ja tämän kaiken lopputuloksena poliisi kirjaa vuosittain vain noin 1 200 raiskausta ja niistä vain 200 päätyy tuomioon. Silloin olennainen ongelma ei ole tuomioiden kesto vaan niiden puute.

Amnestyn tuoreen selvityksen mukaan raiskauksen kokeneet ja siitä poliisille menevät kokevat sen rikosprosessin todella kuormittavaksi. Kysymykset kohdistuvat tällä hetkellä uhriin epäillyn tekijän sijasta. Kysytään, mitä oli päällä. Kysytään, mitä uhri on tehnyt, onko tapellut riittävän voimakkaasti vastaan. Kuten edelläkin on todettu, niin tämä kaikki on aivan väärä näkökulma. Pitäisi kysyä tekijältä, mistä hän tiesi, että hänellä on suostumus, mistä hän tiesi, että toinen on tahtovainen seksuaaliseen kanssakäymiseen. Tämä on se olennainen muutos, joka on tämän lakialoitteen ytimessä, ja tämä on nyt se muutos, johon tämä hallitus toden teolla tarttuu.

On syytä nostaa esiin, että tätä muutosta ei todellakaan olisi saatu sinne hallitusohjelmaan ilman pitkäaikaista kampanjointia tämän aloitteen puolesta. Keskeinen este tälle muutokselle olivat tässäkin salissa istuvat konservatiivit, jotka ovat sulkeneet korvansa oikeusoppineiden ja raiskauksen uhriksi joutuneiden vaatimuksilta. [Vasemmalta: Juuri näin! — Perussuomalaisten ryhmästä: Ohhoh!] Onpa tässä salissa myös ihmisiä, jotka ovat taannoin kirjoittaneet blogiinsa toivovansa poliittisten vastustajiensa joutuvan raiskatuik-

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

si, eivätkä ole pyytäneet tätä anteeksi eivätkä vetäneet sanojansa takaisin. Nyt tuntuu aika erikoiselta kuulla, että yhtäkkiä raiskaukset huolettavatkin. Tuntuu aika erikoiselta kuulla kiitoksia siitä, että tämä aloite on nyt tuotu eduskunnan käsittelyyn. [Perussuomalaisten ryhmästä: Törkeää!] Ja tästähän on olemassa ihan todisteita. [Leena Meri: Kuka on sanonut ja missä?] — No voidaan palata siihen myöhemmin, [Leena Meri: Sano nyt!] se ei ole nyt se olennainen asia tässä.

Olennainen asia on se, että samalla kun muutetaan lakia, niin muutetaan myös asenteita. Tämä on näkynyt nyt lyhyessä ajassa, kun varsin moni on onneksi kääntynyt epäileväisestä kannattamaan sitä uhrien näkökulmaa, koska tämä aloite, tämä laajempi liikehdintä, lähti nimenomaan uhreista. Kun nyt laskee, että tässä maassa on kymmeniätuhansia seksuaalisen väkivallan uhriksi joutuneita, jotka eivät ole aiemmin uskaltaneet sanoa tai tehdä mitään, niin on syytä osoittaa valtavaa kunnioitusta jokaiselle niistä, jotka ovat lähteneet kääntämään sitä omaa, vaikeaa, kipeää, aika lamaanuttavaakin kokemustaan yhteiskuntaa muuttavaksi voimaksi. Sen takia minä toivon, että kun tähän prosessiin nyt ryhdytään, kun tähän keskusteluun ryhdytään, niin annetaan tilaa niille, jotka ovat tämän asian ytimessä — niille ihmisille, jotka ovat seksuaalista väkivaltaa kokeneet. Niille ihmisille olennaisista ei ole se, kuinka pitkäksi aikaa se tekijä joutuu vankilaan, vaan se, että he ylipäätään uskaltavat kertoa [Välihuutoja perussuomalaisten ryhmästä] yhdellekään ihmiselle, mitä he ovat kokeneet, uskaltavat kertoa poliisille, uskaltavat sen jälkeen vetää läpi sen vuosien prosessin ja saavat siinä prosessissa oikeutta. Se on se kaikista olennaisin asia.

Toki olennaisia ovat myös tukipalvelut, se, että apua on saatavilla, kun uhri sitä tarvitsee, ja myös näihin tukipalveluihin on tulossa laajamittaisia panostuksia. Se on vähintään yhtä olennaista kuin tämä lainsäädännön muutos. Todella toivon, että tässä keskustelussa ei nyt lähdetä yhdenkään uhrin puolesta määrittelemään, mikä heitä parhaiten auttaa, [Eduskunnasta: Juuri näin!] vaan annetaan sitä tilaa ja päivitetään... [Leena Meri: Itse kerroitte, mikä on tärkeintä! — Ben Zyskowitz: Just lähditte!] — Minä puhun täällä kampanjasta, jota on ollut tekemässä tuhansia uhreja, joiden ääni kuuluu tässä kampanjassa, minä nojaan tämän puheen muun muassa Amnestyn keväiseen selvitykseen raiskauksen kokeneista suomalaisista. Jos teillä on vastakkaista tutkimusta, jos teillä on vastakkaisia kokemuksia, niin tulkaa toki kertomaan lisää, mielelläni kuuntelen. — Kiitos. [Eduskunnasta: Ehdonalaistako te antaisitte? — Välihuutoja perussuomalaisten ryhmästä]

Ensimmäinen varapuhemies Tuula Haatainen: Nyt seuraavaksi annan vastauspuheenvuoron ministeri Henrikssonille. Riittääkö 3 minuuttia? 5 minuuttia? [Anna-Maja Henriksson: Ehkä viisi!] — 5 minuutin vastauspuheenvuoro ministeri Henrikssonille, ja sen jälkeen käydään debatti.

15.00 Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson: Arvoisa puhemies, värderade talman! Keskustelemme tänään erittäin vakavasta ja tärkeästä asiasta, ja haluan kiittää tämän kansalaisaloitteen valmistelijoita ja allekirjoittajia.

Seksuaalinen itsemääräämisoikeus kuuluu jokaiselle — siitä me olemme yksimielisiä. Se on yksi keskeisiä perusoikeuksia, jonka turvaamiseen olemme sitoutuneet. Tästä ei voi tinkiä senttiäkään, ei milloinkaan eikä missään olosuhteissa. Ja ei on aina ei. Seksuaalirikokset ovat aina erittäin vakavia ja kuvottavia rikoksia, jotka tuottavat sekä fyysistä että henkistä kärsimystä rikoksen uhrille.

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

Värderade talman! Vi diskuterar i dag ett väldigt viktigt och allvarligt ämne, och jag vill tacka initiativtagarna för detta viktiga medborgarinitiativ. Den sexuella självbestämmanderätten tillhör alla. Det är en av de centrala grundläggande rättigheterna, och det får vi aldrig och under inga omständigheter pruta på. Ett nej ska alltid vara nej.

Nykyinen rikoslain seksuaalirikoksia koskeva säännöstö on useiden osauudistusten tulos, niin kuin tässä myös puheenvuoroissa tuli esille. Sääntelykehikko on melko monimutkainen, ja viitteitä on siitäkin, ettei säännöksiä aina tulkita ja sovelleta riittävän yhdenmukaisesti. Säännökset tai niiden perustelut eivät enää kaikilta osin vastaa nykypäivän käsityksiä. Muutostarpeet on siis tiedostettu, ja niihin myös reagoidaan. [Ben Zyskowicz: Reagoitu! Häkkänen!] Oikeusministeriö on asettanut keväällä 2019 — 11.4., kolme päivää ennen eduskuntavaaleja, kun silloinen hallitus oli eronnut — työryhmän valmistelemaan seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistusta, ja tämä on erittäin hienoa ja erittäin hyvä. Muistan myös, että edellinen eduskunta keskusteli myös näistä asioista, ja silloin löytyi aika laaja yhteisymmärrys siitä, että tähän pitää ryhtyä.

Uudistus on Suostumus-kansalaisaloitetta laajempi, sillä se kattaa kaikki seksuaalirikoksia koskevat säännökset. Työllä myös vahvistetaan edelleen kansainvälisten ihmisoikeussopimusten veloitteiden ja ihmisoikeuksien toteutumista Suomessa. Työryhmän toimikausi loppuu 31.5.2020, ja sen jälkeen on lausuntokierros, ja sitten johtopäätökset tehdään, sekä lainvalmistelu sen päälle. Työryhmän yksi tärkeimmistä tehtävistä on valmistella säännökset, joilla muutetaan raiskauksen määritelmä suostumuksen puutteeseen perustuvaksi hallitusohjelman mukaisesti, ja hallitusohjelmassa todetaan näin: ”Muutetaan rikoslain raiskausmääritelmä suostumuksen puutteeseen perustuvaksi oikeusturvasta huolehtien.” Tämä on tärkeä asia.

Kysymys suostumusperusteisesta rikostunnusmerkistöstä on sekä lainsäädännöllisesti että vaikutuksiltaan monimutkainen. Se pitää tiedostaa. Tämä ei ole yksinkertainen asia. Se vaatii huolellista valmistelua, jossa on arvioitava kattavasti eri toteuttamisvaihtoehtoja ja näkökulmia. Myös oikeusturvan toteutumisesta tulee huolehtia. Uudistuksessa kuullaan laajasti viranomaisia, asiantuntijoita, järjestöjä ja kansalaisyhteiskuntaa, ja päämääränä on, että seksuaalirikoksia koskeva sääntely on kokonaisuutena selkeää ja oikeudenmukaista.

Haluan tässä vielä korostaa, että tämä kansalaisaloite on erittäin tärkeä. Hallitus suhtautuu tähän erittäin vakavasti, ja työ on jo käynnissä. Näen itse oikeusministerinä, että tämä on tulevalla hallituskaudella yksi kaikkein tärkeimmistä uudistuksista, mitä rikoslainsäädäntöön tulee. Luotan siihen, että huolellisella lainvalmistelulla tämänhetkistä seksuaalirikossääntelyä saadaan muutettua sellaiseksi, että jokaisen seksuaalinen itsemääräämisoikeus turvataan paremmin. Tulemme siis tässä salissa keskustelemaan tästä aiheesta uudelleen seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä.

Det vill säga, vi kommer att diskutera den här frågan. Nu är det viktigt att man gör en grundlig lagberedning, och den lagberedningen är igång.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin tässä puhemies Haatainen hetki sitten lupaili debattia, ja olen suostuvainen tähän debattiin, mutta se edellyttää sitä, että edustajakollegaa puhutellaan asiallisesti ja puhemiestä puhemieheksi. Muussa tapauksessa debatti saattaa loppua lyhyemmin kuin ehkä toivottekaan. — Ensimmäinen puheenvuoro, lakivaliokunnan puheenjohtaja, edustaja Meri.

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

15.06 **Leena Meri ps** (vastauspuheenvuoro): Kiitos, arvoisa puhemies! Kiitän joka tapauksessa lakialoitteen tekijöitä ja lakivaliokunnan puheenjohtajana lupaan, että tämä aloite saa asianmukaisen käsittelyn valiokunnassa.

Minua kyllä vähän häiritsi tuossa se, kun puhuttiin tuolta vihervasemmalta, että on kysymyksessä muutosvastarinta. Kun keskustelee asianmukaisesti laillisuusperiaatteesta ja selkeästä ja tarkkarajaisesta lainsäädännöstä, niin — kuten oikeusministerikin tuossa huomautti — tässä täytyy tehdä huolellista työtä. Kysymyshän ei ole mistään muutosvastarinasta, jos haluaa juridisesti perustella asioita. Tässä pitää ensinnäkin erottaa alaikäisten suostumus, ja ehkä sinne suojaikärajat, ja sitten täysi-ikäisten väliset suostumukset ja seksi. Nyt toivoisin, että myös ne ihmiset, jotka ovat kovin kiivaasti tässä ottamassa kantaa suuntaan ja toiseen, perehtyisivät siihen, miten lakeja säädetään, mitä tarkoittaa laillisuusperiaate ja miten tarkkarajaisesti tosiaan nämä lait tulee säätää.

Toivoisin erityisesti — ja tästä olen monien kanssa jo puhunutkin, kun tämä oli tiedossa että tulee — että pohditaan nimenomaan tätä, kun tuli alaikäisten osalta erityisesti julkisuuden kautta esille hyvin paljon ongelmia, että oli liian lieviä rangaistuksia, ja juuri tätä, että katsottiin 10-vuotiaan jopa suostuneen seksiin tai ainakin, että hän ei ollut vastustanut häneen kohdistuvaa seksuaalista tekoa, ja että se ei ole törkeä raiskaus. Tämä meidän täytyisi nyt täällä miettiä, pitäisikö olla sellainen pykälä, missä olisi joku suojaikäraja, esimerkiksi 16, ja jos on merkittävä ikäero, tekijä aikuinen, niin se olisi aina raiskaus. Siinäpä pääsimme jo tietyn ikärajan kautta tähän alaikäisyysasiaan. Sitten on tämä aikuisten välinen, joka on ihan oma tematiikkansa, joka tuntui ainakin tässä vihreiden puheenvuorossa olevan se pääasiallinen, ja nämä alaikäiset olivat unohtuneet täysin. [Eduskunnasta: Hyvä puhe!]

15.08 **Tuula Haatainen sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En varapuhemiehenä normaalisti käytä puheenvuoroja, mutta tämä asia koskettaa minun aiempaa historiaani, mitä olen tehnyt näiden asioiden eteen.

Aikanaan 90-luvun alussa tasa-arvoasiain neuvottelukunta nosti parisuhdeväkivallan, naisiin kohdistuvan väkivallan esille, ja muun muassa raiskaus avioliitossa sen jälkeen täällä eduskunnassa hyväksyttiin lakiin. Silloinkin käytiin läpi epäilyksiä siitä, kuinka tämä nyt sitten todennetaan, mutta se on olemassa olevaa lainsäädäntöä.

2017 tein keskustelualoitteen, että tämä sali keskustelisi me too -kampanjan pohjalta naisiin, tyttöihin kohdistuvasta seksuaalisesta häirinnästä, ja kiitän eduskuntaa siitä, että täällä käytiin hyvin laaja ja arvokas keskustelu, laidasta laitaan, johon kaikki osallistui ja oltiin samaa mieltä. Ja nyt tämä kaikki on johtamassa lainsäädäntötoimiin. Tässä tapauksessa nyt käydään ja puidaan tämä suostumuskyseminen, ja minusta se olisi tärkeä edistysaskel eteenpäin.

Toivon, että voimme näissä asioissa löytää yhteisen näkemyksen.

15.09 **Ben Zyskowitz kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Tämä on tärkeä asia. Haluan korostaa sitä, että oikeusministeri Häkkänen lopetti tämän rikollisten paapomisen pitkän linjan meidän kriminaalipolitiikassa ja lähti liikkeelle, kiristi muun muassa seksuaalirikosten rangaistuksia ja myös laittoi alulle tämän rikoslain 20 luvun konaisuudistuksen, joka nyt jatkuu ja toivottavasti myös sitten toteutuu.

Toinen asia, mihin haluan kiinnittää huomiota, ovat nämä rangaistusasteikot. Kyllä minun mielestäni rangaistusasteikkojen kiristäminen ja sitä kautta seksuaali- ja väkivaltari-

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

koksissa rangaistusten kiristäminen on täysin paikallaan ja oikeata politiikkaa. Rohkaisen oikeusministeri Henrikssonia tässä työssä, ja uskon, että tällä kertaa rangaistusten kiristäminen saa koko salin tuen, sillä nyt nekin punavihreät piirit, jotka yleensä ovat sitä mieltä, ettei rangaistusten kiristäminen mitään auta, ovat sitä mieltä, että just näissä tapauksissa auttaa.

15.10 Joonas Könttä kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Haluan kiittää ensinnäkin tästä erinomaisesta kansalaisaloitteesta ja siitä tärkeästä keskustelusta, jota me täällä saamme tänään käydä. Mielestäni on aivan oikein, niin kuin ministeri totesi, että nyt toteutetaan kokonaisuudistusta, ja niin kuin täällä edustajakollegat aiemmin puhuivat, niin tämä osaltaan kirittää tätä kokonaisuudistusta, jota tehdään. Ja aivan niin kuin edustaja Meri sanoi, on tärkeää, että tämä tehdään huolella ja että tässä perehdytään myös eri näkökohtiin, mitä lain säätämisessä tulee tehdä. Tällä hetkellä tämä meidän rikoslainsäädäntömme on osittain puutteellinen ja sen tulkinta jossain määrin virheellinen, ja minusta on tärkeää, että me annamme täältä salista myös viestin, että raiskaus on aina tuomittavaa ja jokaisen ihmisen itsemääräämisoikeutta tulee kunnioittaa.

15.11 Sebastian Tynkkynen ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Tahdon kiittää edustaja Suomelaa hänen tekemästään työstä ja aktiivisuudesta, että tämä asia saatiin tänne keskusteluun ja siitä päästään myöhemmin päättämään, mutta samaan aikaan täytyy sanoa, että en voi kuin ihmetellä sitä, että tämä asia nyt käännetään sillä tavalla, että siitä tehdään poliittinen työkalu ikään kuin tätä laitaa vastaan. Minä tulkitsin teidän puheenvuoronne tuolta pöntöstä erittäin voimakkaana hyökkäyksenä, ja minä toivon, että kun Suomessa on niin paljon niitä uhreja, jotka ovat joutuneet seksuaalisesti hyväksikäytetyksi, niin nyt ette käyttäisi sitä mahdollisuutta, mikä nyt on, ihan vain poliittisena työkaluna meitä vastaan. Minä olen jutellut niin monen uhrin kanssa, heidän omaisiensa kanssa: sillä todellakin on väliä, että on rangaistuksia ja ne ovat tuntuvia, sillä todellakin on merkitystä. Ja kyseessä on joissakin tapauksissa jopa se, että heidät saadaan lukkojen taakse, jotta he eivät pääse tekemään sitä uudelleen. — Kiitos, puheenjohtaja — anteeksi — herra puhemies!

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Hyvä korjaus.

15.12 Iris Suomela vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! No, jos tässä nyt katsotaan, kuinka montaa uhria tällä hetkellä tuomioiden kesto koskettaa, niin se on noin yksi kahdestasadasta uhrista — yksi kahdestasadasta. Eli siellä ovat ne satayhdeksänkymmentäyhdeksän, joille ei ole tällä hetkellä oikein merkitystä, kuinka pitkä se tuomio on, koska he eivät uskalla kenellekään kertoa, mitä on tapahtunut. Se on se ensimmäinen asia, ja sitten kun he kertovat, niin se oikeusprosessi, se prosessi ei kuuntele heitä, ei anna tilaa heidän äänelleen, he kokevat sen liian raskaaksi tai jostain muusta syystä ei sitten päädytä siihen, että oikeus toteutuisi. Sen takia on virheellistä ajatella, että nyt se ainoa olennainen, keskeinen asia olisivat ne tuomiot, kun se koskee vain yhtä kahdestasadasta uhrista — yhtä kahdestasadasta. Kyllä minä ajattelisin, että se satayhdeksänkymmentäyhdeksän on isompi kuin se yksi, ihan näin niin kuin nopealla laskutoimituksella. Toivoisin, että tämä pidettäisiin mielessä, kun nyt ollaan näin yksimielisiä siitä, että tässä on iso ongelma, johon pitää puuttua.

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

15.13 **Antti Lindtman sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan kiittää tämän Suostumus2018-aloitteen tekijöitä ja siitä, että se tulee erittäin ajankohtaisessa tilanteessa eduskuntaan. Tässä on kyse siitä, että jotta voidaan määrittellä, että raiskaus on tapahtunut, niin pitääkö siinä olla tapahtunut väkivaltaa tai onko pitänyt käyttää väkivallan uhkaa. [Ben Zyskowicz: Ei ole!] Arvoisa puhemies, tai kysymyksen on niin, että on pitänyt voida vastustaa.

Arvoisa puhemies! Perussuomalaisten puheenjohtaja Halla-aho ilmoitti suhtautuvansa skeptisesti raiskauslainsäädännön tiukentamiseen näiltä osin. Sosiaalidemokraattinen eduskuntaryhmä kannattaa raiskauslainsäädännön tiukentamista näiltä osin.

Arvoisa puhemies! On hyvä, että hallitusohjelmassa on tästä kirjaus ja tämä tullaan tekemään oikeusturva varmistuen.

Puhemies! Perussuomalaisten riveistä kritisoitiin tätä aloitetta myös sen takia, että se ei sisällä rangaistuksien koventamisia. Mielestäni se on toinen asia, yhtä tärkeä, mutta ei sen takia tätä aloitetta pidä kritisoida. Myös rangaistuksia pitää koventaa. Erityisesti lapsiin kohdistuneiden törkeiden seksuaalirikosten vähimmäisrangaistuksia pitää koventaa. Tämä on meidän linjamme, ja tässä me annamme tuen oikeusministerille.

15.15 **Jussi Halla-aho ps** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On valitettavaa, että edustaja Lindtman kuten niin moni muukin siellä vihervasemmalla laidalla käyttää tätä sinänsä tärkeää keskustelua hyvin halpahintaiseen puoluepolitiikointiin, mutta tässä ei ole mitään uutta, ikävä kyllä. Itse en suhtaudu lainkaan skeptisesti väkivaltarikoksia koskevien rangaistusten tai lainsäädännön tiukentamiseen. Haluan kiinnittää huomiota ainoastaan siihen, että mielestäni tämä raiskauksen määritelmä ei pureudu siihen kaikkein polttavimpaan ongelmaan, joka on lievät rangaistukset väkivaltarikollisuudesta ja erikseen seksuaalirikoksista. Nimittäin rangaistus ei ole pelkästään kosto tehdystä rikoksesta, vaan se on se hinta, jonka yhteiskunta määrittelee loukatulle oikeushyvälle, tässä tapauksessa ihmisten fyysiselle koskemattomuudelle, ja sen hinta on Suomessa tällä hetkellä liian halpa.

15.16 **Antti Lindtman sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ymmärrän, että tässä voidaan käydä keskustelu, mutta haluan sanoa, että te, Halla-aho, sanoitte tuolta pöntöstä, että suhtaudutte skeptisesti, [Välihuuto] skeptisesti raiskauslainsäädännön tiukentamiseen tämän aloitteen esittämältä osalta. Arvoisa puhemies, tässä meillä on toinen näkökulma. Me kannatamme sitä, että raiskauslainsäädäntöä tiukennetaan näiltä osin enemmän suostumukseen perustuvaksi niin, että oikeusturva varmistetaan — ja tälle työlle täysi tuki.

Sitten asia, josta me varmasti olemme samaa mieltä, ilmeisesti, on se, että samaan aikaan on tarpeita kiristää seksuaalirikosten rangaistuksia. Mutta ei tätä aloitetta pidä tuomita tai kritisoida sen takia, että se ei sisällä rangaistuksen kiristämisiä. Ne me voimme tehdä täällä muutenkin, ja hallitus tulee tuomaan esitykset, erityisesti esityksen lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten vähimmäisrangaistuksen nostamisesta. Viime vaalikaudella se kaatui, koska silloiset hallituspuolueet priorisoivat perustuslakivaliokunnassa sote-käsittelyn, ja näitä ei saatu voimaan. Nyt tällä vaalikaudella on päästävää eteenpäin. Raiskauslainsäädäntöä on tiukennettava, vähimmäisrangaistuksia on korotettava.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Vielä Halla-aho, kun nimi mainitaan, mutta sitten annetaan muillekin puheenvuoro.

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

15.17 **Jussi Halla-aho ps** (vastauspuheenvuoro): Kiitoksia, arvoisa herra puhemies! En vie paljoa aikaanne. Sanoin pöntöstä pitämässäni puheenvuorossa, että suhtaudun skeptisesti tähän kansalaisaloitteeseen. Te väititte, että minä suhtaudun skeptisesti raiskauslainsäädännön tiukentamiseen. Te äsken itse myönsitte omassa debattipuheenvuorossanne, että tämä kansalaisaloite ei tiukenna raiskauslainsäädäntöä, niin kuin se ei teekään. Ongelma on se, että meillä ei tällä hetkellä panna riittävän voimaperäisesti täytäntöön voimassa olevaa lainsäädäntöä, ja siihen ei auta se, että tavallaan laajennetaan tätä lainsäädäntöä käsittämään sellaisia tekoja, jotka eivät siihen tällä hetkellä sisälly.

15.18 **Sofia Vikman kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pidän kansalaisaloitetta, joka täällä on käsittelyssä, erittäin tärkeänä ja toivon, että hallitus toteuttaa viipymättä seksuaalirikoksia koskevan sääntelyn kokonaisuudistuksen, jonka valmistelun silloinen oikeusministeri Häkkänen jo viime kaudella aloitti. Tällä kokonaisuudistuksella on kolme erittäin tärkeää tavoitetta: ensinnäkin vahvistaa suostumuksen asemaa raiskauksen tunnusmerkistössä; toiseksi valmistella muutokset, joilla sukupuoliyhteys nuoren lapsen kanssa säädetään rangaistavaksi aina raiskausrikoksena; kolmanneksi uudistuksen tarkoituksena on korottaa erityisesti lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten vähimmäisrangaistuksia.

Juuri tätä vähimmäisrangaistusten korottamista seksuaali- ja väkivaltarikoksissa pidän tehokkaana ja tärkeänä keinona vaikuttaa rangaistustasoon, sillä valtaosa rikoksista tuomitaan käyttäen rangaistusasteikon lievintä osaa. Kysyn vielä ministeriltä, kun olette väläytellyt, että tämä uudistuspaketti tulisi eduskuntaan vasta vaalikauden lopulla: kun työ on kuitenkin jo pitkällä, niin pystyisikö sitä kiirehtimään ja saisimmeko sen tänne viipymättä, ripeästi?

15.19 **Anders Adlercreutz r** (vastauspuheenvuoro): Ärade talman! Kiitän tämän aloitteen tekijöitä. On hienoa, että tämä hallitus nyt lähtee ihan hallitusohjelman mukaisestikin uudistamaan seksuaalilainsäädäntöä niin, että se perustuu raiskauksen osalta nimenomaan suostumuksen puutteeseen. On tietenkin myöskin hyvä, että edellinenkin hallitus tätä ehti muutaman päivän ajan tehdä.

Tässä on puhuttu niistä lain näkökulmasta ilmeisesti epämääräisistä tilanteista, seksuaalirikoksista, jotka kohdistuvat lapsiin. Tämähän osaltaan myöskin helpottaa tilannetta sikäli, että raiskauksen määritelmä olisi tämän jälkeen selvempi.

Tämä hallitus tekee toki muutakin. Kun raiskaus ilmenee, se pitää käsitellä. Me lisäämme resursseja paitsi poliisiin, myöskin tuomioistuimiin. Ja ihan niin kuin edustaja tuossa kertoi, niin iso osa näistä jää huomaamatta, jää ilmoittamatta, ja tämä on osaltaan parannusta myöskin siihen asiaan.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Nyt annetaan puheenvuoro ministerille, muut tehtävät odottavat. Riittääkö 5 minuuttia? [Anna-Maja Henriksson: Joo!] — Hyvä.

15.20 **Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson:** Arvoisa puhemies, värderade talman! Kiitos hyvästä keskustelusta. On tärkeätä, että näistä vakavista asioista keskustellaan tässä salissa ja tehdään se kunnioittavalla tavalla ja sillä tavalla myös, että saadaan asioita vietyä eteenpäin.

Tässä on nyt tullut esille kysymyksiä varsinkin siitä, onko tarvetta kiristää rangaistuksia. Lähtisin liikkeelle siitä, että meillä on tarvetta tehdä kaikkea. Meidän pitää uusia rikos-

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

lain 20 luku. Meidän pitää saada kaikki uhrit myös ymmärtämään ja uskaltamaan ilmoittaa siitä, mitä he ovat kokeneet. Kiinnijäämisriskiä pitää nostaa. Mitä enemmän näistä rikoksista ilmoitetaan, sitä suurempi todennäköisyys myös, että se ennaltaehkäisevästi vaikuttaa siihen, että näitä tekoja ei tehtäisi. Tässä tarvitaan ennaltaehkäisevää työtä mutta tarvitaan myös, varsinkin mitä tulee lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin, rangaistusten kiristämisiä. Tämä on myös meidän hallitusohjelmassa, ja tämä tullaan arvioimaan nyt kun tehdään kokonaisuudistus. Samalla arvioidaan rangaistusasteikkoja. [Antti Lindtman: Vihdoin, vihdoin!] Tämä tullaan tekemään, ja se tullaan tekemään kunnolla. Sen takia en, edustaja Vikman, lupaa teille, että tämä uudistus nyt tulisi tämän vuoden puolella. Se on aivan mahdotonta. Kun me teemme näin tärkeätä uudistusta, niin se pitää tehdä ja valmistella huolella. [Sofia Vikman: Juuri näin!] Sen takia tähän pitää panostaa ja pitää olla nyt kärsivällisyyttä tämän kanssa. Tämä saattaa kestää, mutta saadaan sitten hyvä lainsäädäntö, joka paremmin kuin tänä päivänä turvaa rikosten uhrien tilannetta. [Antti Lindtman: Just noin se menee!] Elikkä tästä pitää lähteä.

Mitä tulee lapsiin, kun tässä on monessa puheenvuorossa nostettu tapaus, jossa oli tämä 10-vuotias: ei meillä voi olla sellaista yhteiskuntaa, että me edellytämme, että 10-vuotias ylipäänsä tietäisi, mistä on kysymys, [Eduskunnasta: Juuri näin!] ja sen takia myös tähän asiaan on suhtauduttava erittäin vakavasti, ja se on varmasti asia, mitä myös tämä työryhmä, joka nyt on aloittamassa työnsä... Vaikka se on asetettu huhtikuussa, niin tässä on ollut kesä, ja nyt me olemme syyskuun puolella. Elikkä tämä työ on nyt siinä vaiheessa, että se aloitetaan kunnolla. Täytyy myös sanoa, että tämä EU-puheenjohtajuus merkitsee myös meille oikeusministeriössä sitä, että meidän virkamiehillä on todella paljon töitä, ja sen takia sekin pitää ottaa huomioon tässä kokonaisuudessa. Mutta työ menee eteenpäin, ja yhteisenä huolena on se, että me pystymme tekemään nyt paremman lainsäädännön. Tehdään se yhdessä. Tämä kansalaisaloite on hyvä ja erittäin tervetullut.

Tässä on syytä katsoa myös, miten se on toiminut muissa maissa, joissa on otettu rikoslainsäädäntöön tämä suostumusperusteinen pykälä. Sellaista lainsäädäntöä on tällä hetkellä esimerkiksi Ruotsissa ja Saksassa ja muistaakseni myös esimerkiksi Hollannissa. Meidän kannattaa hyödyntää myös niitä kokemuksia ja katsoa, mikä siellä on toiminut ja mikä ehkä ei ole toiminut.

Näin, ja tällä tavalla tehden me saamme parempaa rikoslainsäädäntöä kuin mitä meillä tänä päivänä on, ja tällä tavalla pystymme paremmin myös turvaamaan rikosten uhrien tilannetta ja pystymme paremmin ennaltaehkäisemään. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Jatketaan debattia, kun siihen halukkuutta on.

15.25 **Sari Essayah kd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan tässä vielä kiittää oikeusministeri Henrikssonia, että hän todellakin huolellisesti aikoo paneutua nyt tähän seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistukseen ja ottaa huomioon näitä lukuisia asioita, joita täällä kollegat ovat nostaneet esille, elikkä ei pelkkää määritelmää vaan myöskin rangaistusasteikkoa. Tietenkin olisi hyvä selvittää myöskin sitä, millä tavalla tällä hetkellä oikeusistuimissa vaikkapa eri puolilla Suomea maantieteellisesti tätä rangaistusasteikkoa tänä päivänä käytetään, onko siinä eroja. Haluaisin myöskin vielä muistuttaa yhdestä seikasta. Tänä päivänä tuossa raiskauksen määritelmässä huomioidaan myöskin esimerkiksi vaikkapa kehitysvammaiset, vanhukset, mielenterveyspotilaat, ja nyt jos puhutaan tästä suostumuksen puutteen kirjaamisesta, niin täytyy huomioida, että näissä ihmis-

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

sä on sellaisia, jotka toimivat luottamuksen suojan piirissä moniin, vaikkapa hoitajiinsa nähden, elikkä heidän asemansa ei saa missään nimessä heikentyä tässä tilanteessa. Ja olen iloinen siitä, että — niin kuin totesitte — haluatte todella tarkasti tätä asiaa ja huolellisesti viedä eteenpäin.

15.26 Marko Asell sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Suomi on kansainvälisissä sopimuksissa sitoutunut muun muassa Euroopan neuvoston yleissopimukseen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta. Tämä Istanbulin sopimus on keskeinen Suomea sitova alueellinen ihmisoikeussopimus, jossa säädelään raiskauksen tunnusmerkistöä. Istanbulin sopimuksessa raiskaus kuvataan ilman uhrin suostumusta tapahtuvaksi sukupuoliyhdyntäiseksi. Näin asia tulkitaan tällä hetkellä myös monessa maassa, niin kuin ministeri tuossa äsken sanoi: Ruotsissa, Belgiassa, Saksassa, Isossa-Britanniassa, Irlannissa, Islannissa, Luxemburgissa. Minkälaisia oikeudellisia ongelmia tässä meille tulee, mitkä muut maat ovat setvineet, se olisi varmasti hyvä nyt tässä työryhmän selvittellä, jos ei ministerillä satu olemaan tähän vastausta nyt. — Kiitos.

15.27 Mari Rantanen ps (vastauspuheenvuoro): Kiitos, puheenjohtaja — anteeksi, puhemies! Ensinnäkin haluan kiittää tästä, että oikeusministeriö on ottanut tämän kokonaisuudistuksen nyt työn alle, mutta hiukan huolestuneena kuuntelen sitä, että rangaistusten tiukentamiset koskisivat ehkä enemmänkin lapsiin kohdistuvia rikoksia. Se on sinänsä hyvä, mutta yhtä lailla mielestäni aikuisetkin ansaitsevat tässä kohtaa, uhrin oikeutta ja tekijä riittävän rangaistuksen. On hiukan ikävä kuunnella tätä keskustelua, kun tämä tuntuu kääntyvän hiukan siten, että perussuomalaiset eivät olisi tiukentamisen kannalla ja rangaistuksen tiukentamisen kannalla, sillä perussuomalaiset ovat puhuneet tästä asiasta tässä salissa vuosia. Minun mielestäni tämä on niin tärkeä asia, että tästä pitäisi pystyä käymään kiihkeitä, asiallista keskustelua eikä lähteä mollaamaan puheenvuoroissaan muita tässä, kun me emme kuitenkaan ole sanoneet, ettemme tätä kannattaisi, vaan me olemme sanoneet, että tämä pitää selvittää kunnolla, jotta ei käy niin, että me teemme enemmän haittaa tälle lainsäädännölle kuin hyvää uhrille.

15.29 Saara Hyrkkö vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitos myös omasta puolestani kansalaisaloitteen tekijöille ja myöskin ministerille. On todella hienoa, että meillä on hallitus, joka on sitoutunut edistämään tämän aloitteen sisältöä ja myöskin korjaamaan seksuaalirikoksia koskevaa lainsäädäntöä laajemmin. Oikeus päättää omasta kehostaan ja koskemattomuudestaan on ihan perustavanlaatuisen ihmisoikeus, jota lainsäädännön täytyy tietenkin suojella. Sen pitäisi olla itsestäänselvyys.

Puheet siitä, että tämän aloitteen esiin nostama epäkohta ei olisi jotenkin se polttavin tai että jokin muu asia olisi tärkeämpi, päätyvät hyvin herkästi vähättelemään niiden ihmisten kokemuksia, joiden kohtaamia rikoksia ei ole tutkittu tai tuomittu tai jotka eivät ole niistä uskaltaneet kertoa tai jotka ovat itse peräti joutuneet syyllistämisen kohteeksi, ja sen takia toivon, että pääsemme keskustelemaan täällä nyt tästä itse käsittelyssä olevasta asiasta, joka toden totta on todella tärkeä. Seksuaalioikeudet ja naisten oikeudet eivät ole jokin sivuseikka, josta voidaan puhua vasta sitten, kun kaikki muu on valmista.

15.30 Johannes Koskinen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tällaiset ihmisten koskemattomuuteen ja elämään kohdistuvat rikokset ovat tärkeitä kirjata kunkin maan

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

rikoslakeihin sillä lailla, että tämä rangaistavuuden raja olisi mahdollisimman yhtenäinen, ja sen takana oli juuri tämä Istanbulin sopimuksenkin valmistelu. Se käynnistyi jo minun oikeusministeriaikani eli 15 vuotta sitten, ja tuo sopimus oli eduskunnan hyväksyttävänä viitisen vuotta sitten. Se kattaa paitsi raiskausrikoksen — ja suostumusperustan siihen — niin esimerkiksi sellaisten rikosten rangaistavuuden varmistamista kuin pakkoavioliitto, sukuelinten silpominen tai vainoaminen. Tähän nähden on outoa tässä historiassa se, että perussuomalaisten ryhmä oli keväällä 2015 ainoa eduskuntaryhmä, joka ei kannattanut tätä Istanbulin sopimusta. En tiedä, mikä siellä oli taustalla, mutta ehkä tästä olisi hyvä kertoa. Kuitenkin nämä asiat, mitä nyt olette tuoneet esimerkiksi silpomisen osalta, ovat mukana tässä sopimuksessa, ja niitä tulee edistää.

15.31 Ville Tavio ps (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Voin itse rikosjuristin töitä aiemmin tehneenä yhtyä tärkeään tavoitteeseen saada seksuaalirikosten uhrin astumaan rohkeammin esiin. Sitä ei lainsäätäjänä voi kuitenkaan tehdä rikosoikeudellista syyttömysolettamaa loukkaamalla, ihminen kun on länsimaisessa oikeuskulttuurissa syytön, kunnes toisin todistetaan. Nykyisen rikoslain 2 momentin mukaan raiskauksesta tuomitaan myös silloin, kun uhri on pelkotilan tai avuttoman tilan vuoksi kykenemätön ilmaisemaan tahtoaan, toisin sanoen kun hänellä on suostumuksen puute. Tuomioistuimien näkökulmasta näyttökysymyksiin joudutaan joka tapauksessa, oli tunnusmerkistö mikä tahansa, sillä jälkikäteen ei tosiaan aina ole selkeää näyttöä eikä väkivallan merkkejä, ja silloin olosuhteet tulevat arvioiduiksi. Tämä kansalaisaloite ja täällä esitetyt argumentit antavat olettaa, että vaaditaan jonkin sortin suurta todistusvoimallista näyttökysymyksen muutosta. Se vaikuttaa juridisesti hyvin haastavalta.

15.32 Mai Kivelä vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin minä olen iloinen siitä, että täällä salissa monissa puheenvuoroissa on hyvin selvästi tullut esiin se, että me haluamme, että seksuaalinen itsemääräämisoikeus, oikeus koskemattomuuteen ja oikeus päättää omasta kehosta ovat perusasioita ja että me lainsäätäjinä edistämme sitä, että tämä myös toteutuu. Minusta ministeri oikein hyvin avasi sitä, mitä tämä hallitus nyt aikoo tämän asian eteen tehdä, ja siitä hänelle kiitos.

Me vasemmistoliitossa kannatamme myös tämän seksuaalirikoksia koskevan luvun kokonaisuudistusta. Siinä on paljon muitakin kohtia kuin tämä raiskausmääritelmä, jotka täytyy päivittää.

Sitten haluaisin vielä palata siihen, mitä täällä edustaja Honkasalo ja edustaja Suomela hyvin nostivat esille, että tässä ollaan nimenomaan myös tekemässä laajempaa kulttuurista muutosta, johon tarvitaan laajemminkin poliittisia päättäjiä kuin hallitus. Meidän pitää muuttaa tämä seksistinen ja uhria syyllistävä kulttuuri.

15.33 Hannu Hoskonen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Raiskaus on niin törkeä rikos, että siitä tulee tuomita rangaistusasteikon ankarimmasta päästä ehdottomasti, ja varsinkin jos rikos kohdistuu alaikäiseen eli lapseen, sellainen teko kyllä täyttää mielestäni kaikki törkeimmän mahdollisen rikoksen tunnusmerkit. Sen seuraukset ihmisen elämälle, olkoon sitten nuorempi ihminen tai vanhempi ihminen tämän rikoksen kohteena, ovat aivan järkyttäviä. Sen takia olen erittäin iloinen, että tällainen aloite on tehty. Muistan ne keskustelut oikeusministeri Häkkäsen aikana tässä salissa, mitä tästä silloin lausuttiin, ja nyt kun tämä lainsäädäntö on lähtenyt liikkeelle, on pidettävä huoli siitä, että

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

nämä rangaistukset todella tulevat ankarammiksi. Luotan siihen, että oikeusministeri Henriksson omalla asiantuntijuudellaan ja ministeriöstä löytyvällä asiantuntijuudella saavuttaa lainlaadinnan tärkeimmät velvollisuudet, täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden, ja tästä törkeästä rikoksesta säädetään sellaiset rangaistukset, joilla on todella ennalta ehkäisevää vaikutusta.

15.35 Heidi Viljanen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitokset erityisesti tämän aloitteen takana oleville tahoille. Asia on erittäin tärkeä ja, kuten on huomattu tässä salissa, myöskin valtavasti tunteita herättävä asia. Ajattelisin itse, että jos eivät raiskaus ja seksuaalirikokset tunteita tässä salissa herättäisi, niin mikä asia sitten voisi herättää.

Tämän aloitteen keskeinen sanoma on nimenomaan yksilön seksuaalisen itsemääräämisoikeuden suojan parantamisessa. Kuulimme tuossa ministeri Henrikssonia siitä, mitä hallitus on lähdössä tekemään seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistukseksi, ja tämä uudistus tulee olemaan todella tärkeä. Siihen varmasti saamme myös muista maista esimerkkejä. Siinä on tarkasteltava myös seksuaalirikosten uhrien saamat palvelut ja kokonaisuudessaan tarkasteltava rangaistuksia. Ajattelen, että seksuaalinen itsemääräämisoikeus on jokaisen ihmisen keskeinen ihmisoikeus ja että raiskaus on aina teko, johon uhri ei ole antanut suostumustaan.

15.36 Emma Kari vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Itse haluaisin kiittää erityisesti aloitteen liikkeelle pannutta edustaja Suomelaa ja kaikkia niitä rohkeita naisia, jotka ovat tämän kampanjan kautta uskaltaneet astua esiin ja puhuneet niistä kipeimmistä kokemuksistaan, niistä kaikista syvimmistä haavoistaan. Itse ajattelen, että juuri näiden naisten, juuri näiden uhrien ääntä meidän on tässä salissa kuunneltava, sillä se, mitä nämä naiset meille kertovat, on se, että tässä maassa liian usein uhri on se, joka joutuu nöyryyttävällä tavalla todistamaan omaa pelkoaan tai väkivallan kokemustaan näissä raiskaustilanteissa, ja tämä on se syy, jonka takia raiskauksista ei kerrota. Tämä on se syy, että nämä naiset eivät uskalla puhua. Sen takia meidän ei pidä täällä kertoa, että nämä äänet, nämä kokemukset, tämä aloite ei ole oleellista vaan joku muu asia on oleellisempaa. Tämän takia vihreä eduskuntaryhmä tukee tätä kansalaisaloitetta, aivan samalla tavalla kuin tuemme koko raiskauslain tiukentamista ja uudistamista niin, että uhreja suojellaan aina, niin lapsia kuin aikuisia. Ei kyse ole siitä, että tämä olisi helppoa, vaan kyse on siitä, että tämä on tehtävä.

15.37 Riikka Purra ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun tulin tänne istuntoon, ajattelin, että tämä aihe varmasti yhdistää koko salin ja kaikki ovat samaa mieltä siitä, että asioita pitää tehdä. Se, että tältä laidalta annetaan kritiikkiä kansalaisaloitteen koskettamaan alaan ja puhutaan, mitä muuta asialle pitäisi tehdä, ei ymmärtääkseni ole uhrien eikä naisten aseman aliarvioimista. Voisin huomauttaa vielä edustaja Suomelalle, että kaikki uhrit eivät sijaitse ehkä siellä teidän puolellanne, vaan myös täällä saattaa olla uhreja ja myös meillä on tietoa ihmisistä, jotka ajattelevat juuri sillä tavalla, mitä me pyrimme täällä tuomaan esille. Fanaattinen ja täysin politisoitu keskustelu tällaisen puheenaiheen yhteydessä on tietääkseni taipuvainen viemään tätä keskustelua väärille raiteille.

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

15.38 **Iris Suomela vihr** (vastauspuheenvuoro): Kiitos! Nyt kun tässä on puhuttu siitä, miten raiskauslakia tiukennetaan, niin on syytä huomata, että tämä aloite on merkittävä tiukennus nykyiseen raiskauslakiin.

Kun analysoidaan tuomioita, kuten Amnesty on keväällä julkaistussa tutkimuksessa tehnyt, niin huomataan, että tällä hetkellä niistä tapauksista, joissa uhri kertoo, että hän on joko sanallisesti vastustanut tekoa, siis sanonut ei, tai tehnyt sen, mitä suurin osa, 70 prosenttia, uhreista tekee, jäänyt paikalleen pelosta, valtaosa on hylätty. Viisi kuudesta tapauksesta, jossa uhri on jäänyt pelosta, on hylätty. On päätetty lopettaa tutkinta siihen. Oikeus ei ole toteutunut, koska meidän nykykriteeristöissä on vakava pula ja vakava puute. Tähän puututaan nyt, tätä tiukennetaan, ja siksi on täysin väärä väite väittää, etteikö tämä lakialoite tähtäisi nykyisen raiskauslain selkiyttämiseen ja tiukentamiseen.

15.39 **Joonas Könttä kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Kun nyt tästä keskustasta olen kuunnellut tätä puhetta, haluan ensinnäkin todeta, että keskusta kannattaa tämän kansalaisaloitteen tavoitteita, ja ehkä jossain määrin haluan myös puhua teille kaikille kollegoille, että minä olen ymmärtänyt, että me kaikki täällä vastustamme raiskausta ja ajattelemme, että se on rikos. Me kaikki täällä ajattelemme, että tätä rikoslakia tulisi uudistaa kokonaisuudessaan, että tuomioiden pitäisi olla kovempia ja että sieltä tuomioiden alapäästä niitä pitäisi tiukentaa.

Jossain määrin olen hieman ihmetellyt sitä tahallista väärinymmärtämistä, joka tässä salissa on vallinnut tämän keskustelun aikana. Tämä aihe on äärettömän tärkeä meille kaikille, me kaikki haluamme parantaa ihmisten oikeusturvaa, ihmisen omaa oikeutta omaan kehoonsa, ja toivon, että tässä tärkeässä asiassa, aivan niin kuin ministeri sanoi, me teemme niin hyvää työtä kuin mahdollista ja yhdessä voimme viedä tätä tärkeää asiaa eteenpäin.

15.40 **Antti Lindtman sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pidän tärkeänä sitä, että ensinnäkin tässä tehdään huolellinen lainsäädäntötyö. Kukaan varmastikaan tässä salissa ei ole sanonut, että tätä pitäisi viedä hutiloiden eteenpäin, vaan on tärkeää, että lainsäädännön periaatteista — tarkkarajaisuudesta, oikeusvarmuudesta, oikeusturvasta — huolehditaan kaikissa tilanteissa, ja tähän hallitus on sitoutunut.

Arvoisa puhemies! Toivon myös, että keskustelu menee siihen suuntaan, että tämä ei ole joko—tai, että joko tätä suostumukseen perustuvaa lainsäädäntöä viedään eteenpäin tai rangaistuksia tiukennetaan. Tämä on sekä—että.

Haluan, arvoisa puhemies, vielä itse painottaa, että kun se, että monet teot jäävät tänä päivänä rankaisematta raiskauksena, tulisi kiistatta kuntoon, mikäli tämänsuuntainen lainsäädäntöuudistus toteutetaan, niin kyllähän se silloin tiukentaa näitä rangaistuksia. Eli kyllä se tässä mielessä on tiukennus, tässä mielessä Suomela on oikeassa. Sen takia itse en suhtaudu eikä sosiaalidemokraattinen eduskuntaryhmä suhtaudu tähän skeptisesti.

15.41 **Anders Adlercreutz r** (vastauspuheenvuoro): Ärade talman! Nyhän puhutaan siinänsä tästä kansalaisaloitteesta. Tämä kokonaisuudistus on paljon enemmän. Se koskee rangaistusasteikkoa, koskee raiskauksen määritelmää ja paljon muutakin, ja siitä päästään keskustelemaan aikanaan.

Suomessa raiskauksia tapahtuu paljon. Seksuaalirikoksia tapahtuu todella paljon. Näin on ollut vuosikymmeniä jostain syystä, ja huomattavan iso osa näistä jää ilmoittamatta, ihan niin kuin edustaja Suomela totesi. Yksi iso ongelma on se, miksi näitä ei ilmoiteta. No,

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

ne tapahtuvat usein sukulaisen toimesta, tuttavan toimesta. Se on varmaan osa tätä ongelmaa. Meidän pitäisi kouluissa puhua siitä, mikä on normaali parisuhde, mikä on normaalia seksuaalista kanssakäymistä. Pitäisi pohtia sitä, minkälaisia miesmalleja tarjotaan pojillemme, mitä miehiltä yleensäkin kanssakäymisessä ja parisuhteessa odotetaan, jottei pojalle, miehelle tule sellainen käsitys, että väkivaltainen kanssakäyminen olisi millään muotoa hyväksyttävää tai normaalia.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin, ja nyt, arvoisat edustajat, palataan tähän puhujalistaan. Katsotaan, jos myöhemmin ilmenee vielä tarvetta debatille, sitten voidaan keilla, mutta otetaan vähän aikaa näitä suunniteltuja puheita.

15.43 Riikka Purra ps: Arvoisa puhemies! Kuten monessa puheenvuorossa on jo täällä edellä käsitelty, syyte 10-vuotiaan tytön törkeästä raiskauksesta kaatui Turun hovioikeudessa, koska näyttö ei riittänyt todistamaan, että teko olisi tapahtunut pakottamalla, vasten tytön tahtoa. Käräjäoikeus tuomitsi miehen törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä kolmen vuoden vankeusrangaistukseen. Oraalisen ja vaginaalisen raiskauksen uhriksi joutunut 10-vuotias ei oikeuden mukaan vastustellut tarpeeksi. Kymmenien 6—12-vuotiaiden poikien seksuaalista kiduttamista ja raiskausta vuosikausia korkeissa asemissa olevien miesten toimesta. Äärimmäisen raaka ja poikkeuksellisen laaja pedofiilirikintapaus. Henkilöt toimivat vuosikausia vapaasti jopa seurakunnan lapsi- ja nuorisotyöryhmässä. Mies raiskasi väkivalloin lapsen, jonka oli houkutellettu somesta. Käräjäoikeus tuomitsi hänet ehdolliseen, koska hän opiskeli ammattiopistossa eikä kertomansa mukaan käyttänyt päihteitä. Oikeus arvioi myös, että pitkästä vankeudesta voisi olla olennaista ja merkityksellistä haittaa tuomitun sosiaaliselle selviytymiselle. Niinpä oikeus antoi lapsen raiskanneelle 90 tuntia yhdyskuntapalvelua, minkä hovioikeus myöhemmin vahvisti.

Arvoisa puhemies! Kyllä — kuten edellä lukemistani esimerkeistä ilmenee, meillä on erittäin merkittäviä ja vakavia ongelmia naisiin ja lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten ja raiskausten selvittämisessä, tuomioissa, laintulkinnassa ja oikeusistuinten käytännössä. Meillä voi olla ongelmia myös suostumuksen puutteen osoittamisessa, mutta näihin edellä mainittuihin ongelmiin nyt käsitellyssä oleva kansalaisaloite ei itsessään puutu, tuo muutoksia tai kohdista korjauksia. On ollut hienoa kuulla tänään, että hallitus aikoo puuttua myös muihin epäkohtiin, muun muassa liian alhaisiin rangaistuksiin.

Tällä hetkellä tämä suostumusajattelu voi olla jopa kielteistä uhrin kannalta, kuten 10-vuotiaan tytön kohdalla tapahtui. Kun oikeus tulkitsi, että tyttö ei ollut vastustellut tarpeeksi, se toisin sanoen sanoi, että tyttö oli suostuvainen. Useimmat normaalilla psyykellä varustetut ihmiset tietysti ymmärtävät, että 10-vuotias ei missään olosuhteissa voi olla aidosti suostuvainen harrastamaan oraalista ja vaginaalista seksiä aikuisen miehen kanssa. Syyt oikeuden mukaan 10-vuotiaan liian vähäiselle vastustamiselle ovat aivan muualla, ja tämänkin normaali ihminen yleensä ymmärtää. Tässäkin kyseisessä tapauksessa useat rikosoikeuden asiantuntijat olivat normaalin ihmisen linjoilla korostaen muun muassa sitä, että pelkkä fyysisesti ylivoimainen olemus ja ikäero voivat olla riittäviä väkivallan kriteerien täyttymiseen eli nykyinsäädännössä sen osoittamiseen, että kyseessä on raiskaus. Myös nykyisen lain esitöissä todetaan, että suostumuksen antajan iällä on merkitystä — mutta käytännössä näin ei toimita.

Arvoisa puhemies! Käsillä oleva kansalaisaloite saattaa olla tärkeä. Se ei kuitenkaan korjaa sitä, mitä minun nähdäkseni ensisijaisesti ja ensin tulisi korjata. Kuten täällä useat

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

ovat todenneet, suostumuksen tai sen puutteen osoittaminen jälkikäteen on vaikeaa ellei mahdotonta. Poliisin resurssit eivät kuitenkaan tällä hetkellä tarjoa mahdollisuutta antautua suostumuksen selvittelyihin, kun ylipäättänsä rikosten selvittämistä koko ajan laskee eikä lainsäädäntöuudistuksia muutenkaan seuraa vaadittavan lisähenkilöstön ja resurssien turvaaminen. Mikäli kansalaisaloite etenee, ja kuten hallitusohjelmasta voidaan päätellä, myös poliisille täytyy saada lisäresursseja näiden rikosten selvittämiseen.

Arvoisa puhemies! Mikäli suostumusmalliin Suomessakin halutaan siirtyä, on ensiarvoisen tärkeää ensin huolehtia näistä suurista seksuaalirikoksiin liittyvistä fundamentaalisista ongelmista. Nimittäin sillä, onko uhri suostunut vai ei, ei ole väliä, mikäli oikeus tuomitsee tekijälle lämmintä kättä ja uhrille veronmaksajan pussista hieman euroja henkiseen kipuun. Seksuaalisen itsemääräämisoikeuden merkityksen vahvistuminen, mistä suostumusajattelu selvästi kertoo, on tietenkin hyvä asia, mutta mikäli samaan aikaan emme ole valmiit tekemään tehokkaita toimia seksuaalirikosten kitkemiseksi ja syyllisten rankaisemiseksi, on kyseessä vain tyhjä lupaus ja tyhjä lain kirjain.

15.48 Emma Kari vihr: Arvoisa puhemies! ”Seksin tulee aina olla vapaaehtoista. Jos se ei ole vapaaehtoista, kyseessä on aina rikos.” Näin totesi Ruotsin pääministeri perustellessaan meidän naapurissa tätä tismalleen samanlaista lakimuutosta kuin mitä tämä kansalaisaloite esittää — ja juuri näinhän se on. Sen takia tämä kansalaisaloite on tärkeä, ja siksi vielä kerran kiitos edustaja Suomelalle siitä isosta työstä, jonka hän on tämän aloitteen eteen tehnyt, ja kiitos kaikille niille todella rohkeille naisille, jotka ovat uskaltaneet tässä vaikeassa ja kipeässä keskustelussa nostaa äänensä esiin ja puhua naisten ja tyttöjen puolesta, ja samalla kiitos kaikille niille, jotka ovat seisoneet näitten uhrien rinnalla ja allekirjoittaneet tämän aloitteen.

Ehkä haluaisin vielä korjata sen, että toisin kuin tässä salissa on nyt toistuvasti väitetty, tämä kansalaisaloitehan lähtee nimenomaan siitä, että pieni lapsi ei voi koskaan antaa aikuiselle suostumusta, ei koskaan. Se on nimenomaan se, minkä tämä kansalaisaloite sanoo, joten ei väitetä, että tässä esitetään jotain muuta kuin mitä aidosti esitetään. Sen takia on todella myös hyvä, että tämän kansalaisaloitteen tavoite on nyt kirjattu hallitusohjelmaan ja rikoslain raiskausmääritelmää tullaan muuttamaan ja se muutetaan niin, että raiskausmääritelmä muutetaan suostumuksen puutteeseen perustuvaksi. Samalla uudistetaan ja tiukennetaan koko meidän raiskauslainsäädäntöä. Tämä on asia, joka on vain tehtävä.

Muistan itse, että kun olin pieni tyttö, tässä eduskuntasalissa keskusteltiin siitä, voiko avioliitossa raiskata. Tästä on varmaan 25 vuotta, mutta muistan edelleen, millaista oli pienenä tyttönä kuunnella niitä puheenvuoroja, miten täällä puhuttiin naisten oikeudesta omaan ruumiiseen. Silloin käytettiin semmoisia vähän samanlaisia puheenvuoroja kuin tässä keskustelussa on aikaisemmin käytetty, että no pitääkö sitten olla joka lupalappu tai pitäisikö makuukammarissa nyt tulevaisuudessa olla jotain todistajia. Ja joka ikinen ymmärtää, että eihän tästä ole kyse. Tietenkään tästä ei ole kyse. Jos jollekin tässä maassa on epäselvää, haluaako kumppani harrastaa seksiä, niin siihen on yksi ohje: silloin ei harrasteta seksiä. Sitä pitää aina kysyä.

Arvoisa puhemies! Sukupolvi toisensa jälkeen naiset ovat tässä maassa oppineet, että siitä, mistä ei voi puhua, pitää vaieta. Nyt vihdoinkin naiset ovat uskaltaneet astua esiin ja kertoa niistä kipeimmistä ja vaikeimmista kokemuksista. He ovat kertoneet meille pelosta, nöyryytyksestä, häpeästä. Ja nyt kun nämä naiset ovat astuneet esiin, he ovat tehneet sen, jotta kukaan muu ei tulisi koskaan enää kokemaan sitä, mitä he ovat kokeneet. He ovat ylit-

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

täneet oman kipunsa ja häpeänsä sen takia, että tässä maassa saataisiin aikaan tämä muutos. Ja heitä — heitä — meidän pitää nyt kuunnella.

Tässä aikaisemminkin tuotiin esiin tämä tuore kouluterveyskysely, jossa todettiin, että tyttöjen seksuaalinen häirintä somessa on selvästi lisääntynyt, siis lisääntynyt todella paljon, mikä on todella huolestuttava uutinen. Samaan aikaan tätä asiaa tutkinut THL:n erikoistutkija kuitenkin kommentoi myös, että osana me too -liikettä tytöt entistä enemmän tunnistavat, mikä on oikein. He tunnistavat entistä paremmin omat oikeutensa. Tytöt tietävät oikeutensa ja he tietävät rajansa.

Siitä samasta asiasta tässä kansalaisaloitteessa on kyse. Me haluamme jokaisen ymmärtävän, että naisen ja tytön vartalo on ainoastaan hänen omansa. Siitä ei päätä kukaan muu. Me haluamme joka ikisen ymmärtävän, että ei tarkoittaa aina ei ja ainoastaan kyllä tarkoittaa kyllä. Me haluamme joka ikisen ihmisen myös ymmärtävän sen, että tässä aloitteessa on kyse uhrien kuuntelemisesta. Näiden tyttöjen kipua, näiden naisten rohkeutta ei saa käyttää välineenä vihan tai jonkun muun poliittisen agendan ajamiseen tai lietsomiseen. Ja me haluamme joka ikisen ymmärtävän sen, että raiskaus on aina vakava itsemääräämisoikeuden loukkaus. Se on semmoinen rikkomus, joka kulkee mukana läpi ihmisen elämän riippumatta siitä, kuinka paljon fyysistä väkivaltaa siihen sisältyy. Tämä on kuitenkin asia, jota Suomen lainsäädäntö ei vielä riittävästi tunnusta.

Suomessa ihan liian usein uhri on se, joka joutuu todistamaan omaa pelkoaan tai väkivallan kokemustaan raiskaustilanteessa, vaikka kuten edustaja Suomela hyvin aikaisemmin kuvasi, iso osa uhreista lamaantuu ja pelkää liikaa, että he eivät kykenisi vastustamaan. Silti meillä on rikoslaki, joka määrittää raiskauksen ihan liikaa väkivallan uhkaan tai väkivaltaan perustuen, ei siihen, onko uhrilta suostumus vai ei. Meidän laki nyky muodossaan sivuuttaa täysin sen tosiasian, että seksi ilman suostumusta on aina raiskaus, ja tämä on se viesti, jonka uhrin ja selviytyjien haluavat meille kertoa. Samalla täytyy ehkä näin naisena sanoa, että tuntuu vähän uskomattomalta, että vuonna 2019 me joudumme edelleen taistelemaan siitä, että jos ei ole suostumusta, kyse on raiskauksesta.

Arvoisa puhemies! Meidän lainsäädäntö heijastaa aina yhteiskunnan arvoja, ja itse ajatelen, että tämän maan tytöt ja naiset ansaitsevat semmoisen lain, joka on aina heidän puolellaan, aina heidän suojanaan, semmoisen lain, joka vahvistaa heidän oikeuttaan päättää heidän omasta ruumiistaan ja ottaa aina heidän kokemuksensa vakavasti. Tämän maan tytöt ja naiset ansaitsevat semmoisen eduskunnan, joka tukee uhreja syyllistämisen sijaan ja epäilyn sijaan, ja he ansaitsevat semmoisen oikeusjärjestelmän, jossa yksikään uhri ei koskaan joudu syyttämään itseään. Sen takia vihreä eduskuntaryhmä ja minä kannatamme sitä, että suostumuksen puute kirjataan Suomen rikoslakiin raiskauksen määritelmäksi. Me olemme tukeneet tätä kansalaisaloitetta alusta lähtien ja olemme iloisia siitä, että raiskauslainsäädännön tiukentaminen on nyt osa hallitusohjelmaa. — Kiitos.

15.55 Mai Kivelä vas: Arvoisa puhemies! Valitettava tosiasia on se, että me olemme joutuneet kasvamaan sellaisessa kulttuurissa, jossa seksuaalisen itsemääräämisoikeuden lähtökohta ei ole itsestäänselvyys, eikä se tällä hetkellä käytännössä myöskään toteudu. Päinvastoin me olemme joutuneet kasvamaan seksistisessä ja uhria syyllistävässä kulttuurissa. Minä haluan nyt nähdä tämän muuttuvan. Minä haluan, että meidän lapsemme saavat, toisin kuin me saimme, kasvaa siihen, että seksuaalinen itsemääräämisoikeus, oikeus koskemattomuuteen ja oikeus päättää omasta kehosta ovat perusasioita. Tämä voimassa oleva väkivaltaa tai sen uhkaa korostava laki ei yksinkertaisesti enää vastaa tämän päivän ihmis-

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

oikeusajattelua ja käsitystä seksuaalisesta itsemääräämisoikeudesta. Siksi tämän lakimuu-
toksen aika on nyt.

Seksuaalinen itsemääräämisoikeus tarkoittaa sitä, että jokaisella on — ja pitää olla — oi-
keus päättää miten, milloin ja kenen kanssa haluaa olla seksuaalisessa kanssakäymisessä.
Toisen keho ei ole automaattisesti seksin kohde, vaan seksiin tarvitaan molempien osa-
puolten halu ja yhteisymmärrys. Tällä kansalaisaloitteella pyritään siihen, että seksuaali-
nen itsemääräämisoikeus toteutuu. Seksuaalirikoslainsäädännön tulee suojata meille jokai-
selle kuuluvaa seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Seksi ilman suostumusta on raiskaus
riippumatta siitä, käytetäänkö tekoon muuta väkivaltaa.

Meillä vasemmistoliitossa itsemääräämisoikeuden pohjalta tehtävä seksuaalirikoslain-
säädännön kokonaisuudistus ja raiskausmääritelmän muuttaminen suostumuksen puutteeseen
perustuvaksi ovat meidän pitkäaikaisia ja tärkeitä tavoitteitamme. Minä olen erittäin
iloinen siitä, että nämä tavoitteet on nyt kirjattu hallitusohjelmaan ja että tämä suuren kan-
natuksen kerännyt kansalaisaloite omalta osaltaan kirittää ja kannustaa meitä viemään
asiaa eteenpäin. Eli suuri kiitos myös minun puolestani aloitteen tekijöille ja allekirjoitta-
jille.

Raiskauksen määritelmä pohjautuu suostumukseen jo nyt useissa Euroopan maissa.
Tätä suosittaa myös YK:n naisten oikeuksien sopimusta valvova komitea. Myös naisiin
kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumiseksi ja ehkäisemiseksi solmittu Istan-
bulin sopimus velvoittaa Suomea tarkastelemaan raiskauksen tunnusmerkistöä. Suostu-
muksen puutetta raiskauksen määritelmässä painottavat myös Euroopan ihmisoikeustuo-
mioistuin, kansainvälinen rikostuomioistuin ja Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin
kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta. Perustuslakiva-
liokuntakin on todennut, että suostumuksen puuttumiseen perustuva kirjoittamistapa ko-
rostaasi raiskauksen luonnetta seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ja ihmisoikeuksien
loukkauksena ja että jatkossa on syytä arvioida mahdollisuudet kehittää raiskauksen tun-
nusmerkistöä tähän suuntaan.

Suostumus-kampanjan ympärillä käyty keskustelu on hetkittäin hämmentänyt. Tämä
asennemuutos etenee kuitenkin kovaa vauhtia. Siihen on antanut tärkeän ja ison panoksen
niin me too -liikkeestä alkanut keskustelu, niin nämä muiden maiden esimerkit, niin edus-
kunnan naisverkoston aiemmin samasta aiheesta tekemä lakialoite kuin nyt tämä kansa-
laisaloitekin. Ne ovat lyhyessä ajassa vaikuttaneet seksuaalisesta itsemääräämisoikeudesta
käytyyn keskusteluun, ilmapiiriin ja asenteisiin aivan valtavasti. Tämä on erittäin merkit-
tävä asia.

Raiskauksen määritelmän kytkeminen suostumuksen puutteeseen tukee osaltaan asen-
teiden muuttumista. Se on tärkeä viesti siitä, että jokaisella ihmisellä on itsemääräämisoi-
keus, jota on kunnioitettava, ja tätä viestiä ja sen vahvistamista edelleen todellakin tarvi-
taan. Eli tämän kansalaisaloitteen esittämälle uudistustyölle on siis vahva selkänoja, ja
meidän velvollisuutemme on huolehtia siitä, että tämä työ tehdään nyt aikailematta.

16.00 Pasi Kivisaari kesk: Arvoisa puhemies! Kansalaisaloite puuttuu varsin tärkeään
asiaan yksilön seksuaalisen itsemääräämisoikeuden puolustamisen kannalta. Kansalais-
aloitteessa raiskauksen keskeiseksi määritelmäksi on nostettu suostumuksen puute. Voi-
massa olevaa rikoslakia tulisi selkeyttää niin, että ilman suostumusta tapahtuva sukupuoli-
yhteys on aina raiskaus. Tällöin tulisi huomioida toimintakykyisen uhrin kykenemättö-
myys ilmaista omaa tahtoaan, joka voi johtua esimerkiksi pelkotilasta. Lakialoitteen muo-

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

toon tehtyyn kansalaisaloitteeseen on kirjattu suostumuskriteeristö sen määrittämiseksi, milloin suostumus ei ole pätevä.

Keskusta kannattaa kansalaisaloitteen tavoitetta. Seksuaalinen itsemääräämisoikeus on perustavaa laatua oleva ihmisoikeus, joka kuuluu kaikille ihmisille sukupuoleen, ikään, seksuaaliseen suuntautumiseen tai muihin seikkoihin katsomatta. Jokaisella on siis oikeus vapaasti määrätä kehostaan ja seksuaalisuudestaan. Raiskaus on siis yksiselitteisesti teko, jossa uhri ei ole antanut suostumusta sukupuoliyhteyteen, siis on ilman vapaaehtoisuuteen pohjautuvaa yhteisymmärrystä.

Lakialoitteessa on huomioitava, että vastustuksen puuttuminen ei merkitse vielä suostumusta. Tämä on tärkeä huomio, koska historia osoittaa lukuisia tilanteita, jolloin uhri on ollut kykenemätön vastustamaan tekoa. Hädän hetkellä lamaannutaan eikä tekijää kykene sanelillisesti tai fyysisesti vastustamaan. Seksuaalista väkivaltaa edeltävissä tilanteissa on usein kyse vallan epätasapainosta, mikä tekee oman vapaan tahdon muodostamisen hyvin hankalaksi. Lasten kohdalla se on myöskin täydellisen mahdotonta.

Tämänhetkisen lain mukaan asianomistajan vastuulla on vastustaa tekoa. Raiskauksen määritelmän ankkuroiminen suostumuksen puutteeseen on askel kohti seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien, kansainvälinen rikostuomioistuin ja Euroopan neuvoston yleissopimus ovat painottaneet suostumuksen puuttumista raiskauksen kriminalisoinnin peruselementtinä.

Arvoisa puhemies! Pidän tätä kansalaisaloitetta merkittävänä avauksena kohti vankempaa oikeusvaltiota. Sekä arkijärjen että oikeudellisen arvion perusteella raiskauksen tunnusmerkistön pitäisi nimenomaisesti tarkoittaa sitä, että yhdyntä ilman toisen suostumusta on selvästi raiskauksena tuomittava rikos. Mikäli tämän tunnusmerkistön tulkinnassa ilmenee epäselvyyksiä esimerkiksi tuomioistuinten oikeuskäytännössä, tulee raiskauksen tunnusmerkistön muutos tehdä rikosoikeuden asiantuntijoiden valmistelun pohjalta. Samassa yhteydessä on syytä arvioida koko seksuaalirikoksia koskevan rikoslain 20 luvun uudistamisen tarpeet, aivan kuten useissa puheenvuoroissa täällä on edellytetty.

Myös hallitusohjelma antaa pontta kansalaisaloitteelle. Kirjaus: ”Toteutetaan seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus, jossa lähtökohtina ovat koskemattomuus ja seksuaalinen itsemääräämisoikeus. Muutetaan rikoslain raiskausmääritelmä suostumuksen puutteeseen perustuvaksi oikeusturvasta huolehtien.” Siis hyvin selkeää tekstiä. Hallitusohjelmassa mainitaan myös: ”Tärkeimpien väkivalta- ja seksuaalirikosten rangaistavuutta arvioidaan niin, että rangaistukset ovat oikealla tasolla sekä suhteessa teon vahingollisuuteen että muista rikoksista langetettaviin rangaistuksiin. Erityisesti lapsiin kohdistuvien törkeiden seksuaalirikosten vähimmäisrangaistuksia korotetaan.” Jälleen hyvin selkeää tekstiä, jonka tulisi johtaa käytännön toimiin.

Arvoisa puhemies! On aika ottaa siis askeleita kohti jyhkeämpää oikeusvaltiota. Olemme tekemisissä elämän syvimpien ihmisoikeuksien kanssa, siis oikeuden olla kokonainen ihminen, ja mikäli joku tätä oikeutta rikkoo, tulee uhria puolustaa kaikella sivistysvaltion voimalla.

16.06 Saara Hyrkkö vihr: Arvoisa puhemies! Oikeus päättää omasta kehostaan ja koskemattomuudestaan on perustavanlaatuisen ihmisoikeus, jota lainsäädännön on suojeltava. Tämän pitäisi olla itsestäänselvyys. Seksi on seksiä vain, kun siihen on kaikkien osapuolten suostumus. Siksi raiskaus on määriteltävä suostumuksen puutteen kautta, kuten nyt käsiteltävänä olevassa kansalaisaloitteessa esitetään. Tähän on myös hallitusohjelmassa si-

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

touduttu. Tällä kaudella toteutetaan seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus, jossa lähtökohtina ovat koskemattomuus ja seksuaalinen itsemääräämisoikeus. Rikoslain raiskausmääritelmä muutetaan suostumuksen puutteeseen perustuvaksi. Lisäksi on olennaista pystyä nykyistä paremmin tukemaan seksuaalirikosten uhreja.

Arvoisa puhemies! Lainsäädännöllä on kahdenlaista merkitystä. Se määrittää tietenkin oikean ja väärän rajoja ja etenkin rikoslain tapauksessa toimii poliisin ja tuomioistuinten ohjenuorana. Toisaalta lainsäädännöllä on vaikutusta myös asenteisiin — siihen, mikä koetaan oikeaksi ja mikä vääräksi ja mikä on hyväksyttävää. Molemmista syistä on tärkeää, että lainsäädäntö kunnioittaa kirkkaasti jokaisen ihmisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Tällä viikolla julkaistun uusimman kouluterveyskyselyn mukaan peräti kolmannes tytöistä on kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua viimeisen vuoden aikana. Tämä osuus on kasvanut hälyttävästi. Seksuaalista väkivaltaa on viimeisen vuoden aikana kokenut 10-13 prosenttia yläkouluikäisistä ja toisen asteen oppilaitoksissa opiskelevista tytöistä. Poikien kohdalla luvut ovat pienempiä, mutta jokainen häiritätapaus on tietenkin liikaa. Erityisesti tyttöjen koskemattomuuteen liittyen yhteiskunnallisissa asenteissa on yhä valtavasti korjattavaa. Erilaiset sosiaalisen median ilmiöt, näkyvimpänä ja laajimpana viime vuosien me too -liike, ovat tehneet vihdoin näkyväksi sen, minkä suurin osa naisista on koko elämänsä ajan tiennyt todeksi. Seksuaalinen häirintä ja seksuaalinen väkivalta ovat vastenmielistä vallan väärinkäyttöä — mutta valitettavan arkipäiväistä. Tarvitaan siis kulttuurin muutosta, ja se tarvitsee tuekseen muutoksia myös lainsäädäntöön.

Arvoisa puhemies! Eri puolilla maailmaa kamppailu naisten itsemääräämisoikeuden puolesta on vasta käynnissä, ja monessa paikassa Euroopassakin joudutaan näinä aikoina käymään uudestaan jo kerran voitettuja kamppailuja. Tällaisena aikana maailmalla tarvitaan horjumattomia tasa-arvon ja ihmisoikeuksien puolustajia, ja tässä joukossa Suomen kannattaa ottaa paikkansa. Yhteiskunnan syrjivien rakenteiden näkyväksi tekeminen ja niiden murtaminen on välttämätöntä. Lakeja on korjattava, asenteita muutettava ja tasa-arvoa puolustettava, jotta maailmasta tulee parempi ja turvallisempi paikka meille kaikille. Ei tarkoittaa ei, ja vain kyllä tarkoittaa kyllä. — Kiitos.

16.09 Jenni Pitko vihr: Arvoisa herra puhemies! Ensiksi haluan kiittää kansalaisaloitteen tekijöitä ja aktiiveja tämän aiheen nostamisesta esille. Seksuaalirikokset aiheuttavat jopa koko elämän kestävästä syvää kärsimystä, ja tästä aiheesta on aivan liian paljon vaiettu. Tämän kansalaisaloitteen käsittelyn myötä olen kuullut äärettömän koskettavia tarinoita ihmisiltä, jotka ovat ehkä jo hyvin kauan aikaa sitten joutuneet raiskauksen uhriksi ja jotka tähän asti ovat siitä vaienneet. Kiitos, että olette antaneet äänen niin monelle uhrille.

Nämä tarinansa julkisuuteen tai minulle kertovat ihmiset ovat valitettavasti vain jäävuoren huippu. Edustaja Hyrkkö kertoi muun muassa tästä kouluterveyskyselystä, jonka vastausten perusteella jopa joka kolmas kouluikäinen tyttö on kokenut seksuaalista häirintää ja joka kymmenes yläkoululainen tai toisen asteen opinnoissa oleva tyttö on kokenut seksuaalista väkivaltaa — joka kymmenes. Nämä luvut ovat pysäyttäviä, vaikka seksuaalisen häirinnän ja väkivallan yleisyyden ei pitäisi tulla kenellekään yllätyksenä. Huomattavaa on myös se, että suurin osa uhreista jättää kertomatta asiasta aikuiselle. Asia aiheuttaa uhreissa usein häpeää ja pelkoa. Tämä kertoo, että asiat ja asenteet eivät ole oikein, ja meidän on yhteiskuntana muututtava.

Ihmisen kehonkuvaan vaikuttavat ympäröivän yhteisön asenteet ja arvostukset. Lainsäädäntömme näyttää suuntaa, mikä on oikein ja mikä väärin. Nyt käsittelemme tosiaan

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

kansalaisaloitetta, joka ajaa sitä, että ihmisellä on itsellään täysi valta päättää omasta kehostaan, että toisen koskemattomuuden rikkominen on yksiselitteisesti väärin ja rangaistavaa ja että seksi ilman suostumusta on raiskaus. Seksuaalisen kanssakäymisen pitää aina ja jokaisessa tilanteessa olla kaikkien siihen liittyvien osapuolten yhteinen tahto, asia, johon kaikki osapuolet ovat suostuvaisia. Tämän pitäisi kai olla itsestänselvyys. Onkin oikein, että hallitus on nyt uudistamassa raiskauslainsäädäntöä ja muuttamassa lainsäädäntöä suostumusperusteiseksi sekä koventamassa seksuaalirikosten tuomioita, lisäämässä turvakotien määrää ja käynnistämässä ohjelman naisiin kohdistuvan väkivallan torjumiseksi. Poliisien määrän lisääminen edesauttaa näiden rikosten parempaa tutkimusta, ja myös siihen hallitus on nyt panostamassa.

Kun seksuaaliseen kanssakäymiseen tarvitaan suostumus, se tarkoittaa yksiselitteisesti sitä, että vaikenemista ei voi tulkita myöntymisen merkiksi, ja tämä on se suurin ongelma. Jos ihminen on hiljaa, itkee, ei silloin suostumusta ole. Tämä on selkeä kiristys lainsäädäntöön, sillä näitä tilanteita, joissa uhri lamaantuu, on hyvin paljon — tutkimuksen mukaan jopa noin 70 prosenttia tilanteista. Haluan kiittää kansalaisaloitteen toimijoita tämän tärkeän aiheen nostamisesta esiin ja työstä kehollisen itsemääräämisoikeuden puolesta.

16.14 Paula Werning sd: Arvoisa puhemies! Aluksi myös minä haluan kiittää tästä erittäin tärkeästä kansalaisaloitteesta. Nykyinen Suomen lainsäädäntö tarkastelee raiskausta sen kautta, onko raiskauksen yhteydessä käytetty väkivaltaa tai sen uhkaa, ei sen mukaan, onko uhri ollut suostuvainen seksuaalisen tekoon. Nykyisen lainsäädännön mukaan raiskauksesta tuomitaan tekijä, joka on käyttänyt hyväkseen sitä, että uhri on tiedottomuuden, sairauden, vammauden, pelkotilan tai muun avuttoman tilan vuoksi kykenemätön puolustamaan itseään tai muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan olla sukupuoliyhteydessä tekijän kanssa.

Jokaisella tulee olla oikeus seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen, ja jokaisen tulee saada määrätä omasta kehostaan. Jokaisella on oma henkilökohtainen tuntemus siitä, milloin toimitaan omien rajojen mukaisesti. Tätä rajaa ei missään nimessä saa ylittää ilman suostumusta. Esimerkiksi Psykologiliitto on ottanut kantaa suostumuksen puutteeseen raiskauksen määritelmässä. Heidän mukaansa merkittävä osuus raiskauksen uhreista kokee raiskaustilanteessa lamaantuvansa, jolloin sekä verbaalinen että fyysinen vastustaminen on mahdotonta.

Työskennellessäni sairaanhoitajana ensiavussa hoidin useita raiskauksen uhreja. Kohtasin useita raiskauksen uhreja silmästä silmään. Muistan monen uhrin sanoneen, että koko tilanne oli niin röyhkeä, nöyryyttävä ja lamaannuttava, että ei pystynyt siinä tilanteessa toimimaan. Nykyisen lainsäädännön mukaan alistuminen, lamaantuminen tai strateginen passiivisuus voidaan tulkita suostumukseksi, jolloin loukkaukset itsemääräämisoikeutta vastaan voivat jäädä toteutumatta ja uhrin oikeusturva toteuttamatta. Nykyinen lainsäädäntö ei kunnioita seksuaalista itsemääräämisoikeutta.

Olen erittäin tyytyväinen siihen, että hallitusohjelmassa todetaan seuraavasti: ”Toteutetaan seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus, jossa lähtökohtina ovat koskemattomuus ja seksuaalinen itsemääräämisoikeus.” Suostumuksen puute on nostettava raiskauksen määritelmän ytimeen Suomen rikoslaissa. On hyvä, että tämä lainsäädännön puute halutaan korjata. Kuten ministeri Henriksson jo aiemmin totesi, niin oikeusministeriössä on käynnissä työryhmätyöskentely seksuaalilainsäädännön kokonaisuudistuksesta — siis ko-

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

konaisuudistuksesta. Tämä salissa lämpöä nostattanut raiskausmääritelmän muutoskeskustelu on vain yksi kohta uudistuksesta.

16.17 Jouni Ovaska kesk: Arvoisa puhemies! Haluan antaa kiitokset totta kai aloitteen tekijöille mutta haluan antaa kiitoksen myös perussuomalaisten eduskuntaryhmälle, koska on tärkeää, että myös oppositioista osoitetaan tukea maan hallitukselle, joka nyt tulee edistämään kansalaisaloitteen tavoitteita. Erityisesti on tärkeää, että myös oppositio pyrkii kaikkiin keinoihin edistämään tämän rikoslain selkiyttämistä, mikä tässä todetaan myöskin ja on jo todettu aikaisemmin hallitusohjelmassa.

On erityisen hieno nähdä, että hallitus on tosissaan tässä kysymyksessä, ja hallitusohjelmassa on todettu seuraavasti: ”Muutetaan rikoslain raiskausmääritelmä suostumuksen puutteeseen perustuvaksi oikeusturvasta huolehtien.” Eli kyllä tässä on selkeästi oltu jo liikkeellä, mikä on hyvä.

Täällä vähän värikkäitakin puheenvuoroja on käytetty asian ympärillä, mutta kuten on ehkä johdonmukaista todeta, meillä on kaikilla sama suunta ja yhtä lailla halu siihen, että tätä lainsäädäntöä tullaan muuttamaan. Niin tämän aloitteen kuin myöskin hallituksen pyrkimysten tärkeimpiä tavoitteita on ennen kaikkea myös uhrien aseman parantaminen. Arkipöytäkirja sanoo, että yhdyntä ilman toisen suostumusta on raiskaus, josta tuomitaan. Mikäli tässä tunnusmerkistön tulkinnessa ilmenee epäselvyyksiä, tulee raiskauksen tunnusmerkistön muutos tehdä ennen kaikkea rikosoikeuden asiantuntijoiden pohjalta.

Toivon, että tästä asiasta käydään laaja keskustelu, laaja kuuleminen ja lainsäädännöstä saadaan selkeämpi ja johdonmukaisempi.

16.19 Marko Asell sd: Arvoisa puhemies! Käsittelyssä on kansalaisaloite, jonka on allekirjoittanut yli 50 000 ihmistä. Kiitos aloitteen allekirjoittaneille. Allekirjoittaneet vaativat määritelmämuutoksia rikoslain 20 lukuun, jonka keskeinen tehtävä on suojata yksilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Aloitteessa raiskauksen keskeiseksi määritelmäksi on nostettu suostumuksen puute, kun nykyisissä voimassa olevissa rikoslain kirjauksissa raiskauksen määritelmä asettaa teon tunnusmerkistössä ensisijaiseksi väkivallan käytön tai sillä uhkaamisen.

Kansalaisaloitteessa muistutetaan, että seksuaalinen itsemääräämisoikeus on perustavaa laatua oleva ihmisoikeus, joka kuuluu kaikille ihmisille heidän sukupuoleensa, ikänsä, seksuaaliseen suuntautumiseensa tai muihin seikkoihin katsomatta. Raiskaus on teko, jossa uhri ei ole antanut suostumusta sukupuoliyhteyteen. Kuten tuossa aiemmin jo sanoin, Suomi on siis kansainvälisissä sopimuksissa sitoutunut Euroopan neuvoston yleissopimukseen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta. Tämä Istanbulin sopimus on Suomea sitova alueellinen ihmisoikeussopimus, ja siinä säädellään raiskauksen tunnusmerkistöä, ja siinä sopimuksessa raiskaus kuvataan ilman uhrin suostumusta tapahtuvaksi sukupuoliyhdyntäksi. Näin asia tulkitaan myös monessa maassa eli Ruotsissa, Saksassa ja Isossa-Britanniassa muun muassa.

Arvoisa puhemies! Amnesty International suosittelee, että Suomessa tulisi toteuttaa seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus, jossa seksuaalirikokset määritellään keskeisesti uhrin suostumuksen puutteen kautta, ja että pitää varmistaa poliisille, syyttäjälaitokselle ja tuomioistuimille riittävät resurssit ja jatkuva toimintavalmius käsitellä raiskaustapaukset sensitiivisesti ja tehokkaasti ja ilman aiheetonta viivytystä ja lisäksi varmistaa sek-

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

suaalirikosten uhreja auttaville tukikeskuksille riittävät resurssit, jotta ne voivat antaa kokonaisvaltaista tukea ja apua rikoksen uhreille.

Arvoisa puhemies! Rinteen hallitus ottaa tämän asian vakavasti ja sillä mielellä, että näitä kirjauksia arvioidaan ja täsmennetään. Hallitusohjelmassa lukee: ”Toteutetaan seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus, jossa lähtökohtina ovat koskemattomuus ja seksuaalinen itsemääräämisoikeus. Muutetaan rikoslain raiskausmääritelmä suostumuksen puutteeseen perustuvaksi oikeusturvasta huolehtien. Laajennetaan seksuaalirikosten uhrien tukikeskusten palvelutarjontaa ja valtakunnallista kattavuutta”. Hallitusohjelmassa todetaan myös: ”Tärkeimpien väkivalta- ja seksuaalirikosten rangaistavuutta arvioidaan niin, että rangaistukset ovat oikealla tasolla sekä suhteessa teon vahingollisuuteen että muista rikoksista langetettaviin rangaistuksiin. Erityisesti lapsiin kohdistuvien törkeiden seksuaalirikosten vähimmäisrangaistuksia korotetaan.” Oikeusministeriössä on työryhmä tekemässä tätä, ja sieltä ilmeisesti ensi keväänä sitten tuloksia saadaan tänne käsittelyyn.

Arvoisa puhemies! Suostumuksen tai suostumattomuuden todentaminen rikostutkinnassa on edelleen jatkossakin monissa tapauksissa varmasti haasteellista. Vuonna 2017 poliisille ilmoitettiin 1 244 raiskausta, joista vain 358 raiskaussyytettä käsiteltiin tuomioistuimessa ja ainoastaan 209 syytettä johti langettavaan tuomioon. Yhteensä vain 17 prosenttia poliisille ilmoitetuista raiskauksista johtaa langettavaan tuomioon. Se kertoo varmasti juuri näytön todentamisen vaikeudesta, kun ollaan oikeudessa sana sanaa vastaan, ja ilman näyttöä ei saa raiskauksesta tietystikään tuomita. Pitää olla selvät todisteet syyllisyydestä, koska raiskaus myöskin rikosnimikkeenä on niin alhainen ja leimaava, että pelkällä epäilyllä ja syytteillä voidaan pilata syyttömän elämä, jos tämmöiseen tilanteeseen joutuu. Rikollisten piireissä raiskaajat ovat alinta pohjasakkaa. Tiedän itsekin elävästä elämästä pari tapausta, joissa nuorta miestä on syytetty raiskauksesta, ja molemmissa tapauksissa on nuori mies todettu oikeudessa kuitenkin syyttömäksi selvillä näytöillä. Tässä on ollut taustalla toisessa kohtaa naisen kosto päättyneestä parisuhteesta, ja toisessa tapauksessa oli vain tullut katumus ja siitä syystä lähti sitten tekemään raiskaussyytöksiä. Pitää olla niin, että kaikki oikeus näissä toteutuu, ja perättömät ilmiannot ovat myös rangaistavia tekoja.

Tuoko tämä mahdollinen raiskausmääritelmän muutos sitten kuinka paljon lisää välineitä rikostutkijoille, en tiedä, mutta linjaus huomioiksi paremmin kuitenkin uhrien asemaa, ja siinä mielessä myöskin kannatan tämän kansalaisaloitteen tavoitteita. — Kiitos.

16.25 Eeva-Johanna Eloranta sd: Arvoisa puhemies! Viimeisen parin vuoden aikana on Suomessa käyty vilkasta yhteiskunnallista keskustelua suostumuksen puutteesta raiskauksen kriteerinä, josta tämä kansalaisaloitekin on tehty. Yhtenä keskustelun virittäjänä on ollut Turun hovioikeuden tapaus, jossa 10-vuotiaan tytön raiskaus tulkittiin vain lapsen seksuaaliseksi hyväksikäytöksi. Tämähän osoittaa sen, millaisiin tilanteisiin voidaan joutua silloin, kun raiskaus mielletään vain pelkästään väkivallan käytön kautta.

Nykyisessä lainsäädännössä tosiaan raiskauksen keskeinen tunnusmerkki on tämä teon yhteydessä käytetty väkivalta ja teko määritellään raiskaukseksi vain, mikäli sen yhteydessä on väkivaltaa tai sen uhkaa käytetty. On tietenkin selvää, niin kuin täällä on tänään puhuttu, että lainsäädännön tulee viestiä, että ihmisoikeusnäkökulmasta raiskaus on itsessään väkivaltaa. Tämä on tietenkin selvää.

Vuoden 2017 lopulla tein itse asiasta kirjallisen kysymyksen silloiselle hallitukselle, ja silloin ministeri Häkkänen totesi vastauksessaan, ettei muutoksia olla tältä osin tekemässä. Sen jälkeen kuitenkin tämä kansalaiskeskustelu vielä virisi lisää, ja onkin ollut mukava

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

huomata, että Rinteen hallituksessa tämä kansalaiskeskustelu on otettu hyvin huomioon ja se on nyt sitten kirjattu uuden hallituksen ohjelmaan, ja siellä tosiaan aiotaan toteuttaa tämä seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus, jossa lähtökohtina ovat koskemattomuus ja seksuaalinen itsemääräämisoikeus, ja todellakin myöskin tämä suostumuksen puute olla nostamassa raiskauksen määritelmän ytimeen. Tämä on mielestäni tosi hyvä osoitus siitä, kuinka yhteiskunnallinen kansalaiskeskustelu saa aikaan vaikutuksia politiikassa, ja todellakin tämä kansalaisaloitteen esiin tuoma asia on nyt sitten toteutumassa.

Niin kuin edustaja Asell tuossa totesi, niin meillä on oikeusministeriössä työryhmytyöskentely käynnissä seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen suhteen ja toukuun loppuun mennessä odotetaan tuloksia, mistä asia lähtee sitten eteenpäin. Elikkä on todella hienoa, että tämä kansalaisaloite ja hallitusohjelmakirjaus näyttäisivät olevan mukavasti toteutumassa, ja voimme olla yhdessä iloisia siitä.

16.27 Tom Packalén ps: Arvoisa puhemies! Raiskaus on yksi törkeimmistä ja tuomittavimmista teoista rikoslaissa, ja siitä tulevat tuomiot herättävät paljon keskustelua ja epäuskoa. Lainsäätäjät eli eduskunta on asettanut esimerkiksi törkeän raiskauksen maksimituomioksi 10 vuotta vankeutta, mutta tuomioistuimet eivät kuitenkaan syystä tai toisesta noudata lainsäätäjän tahtoa. Tämä on ongelma, jota nyt yritämme korjata erilaisilla keinoilla. Asia vaatisi laajempaa yhteiskunnallista ja oikeustieteellistä keskustelua. Tämän keskustelun avaajana tekee nyt tehty lakialoite kuitenkin tehtävänsä, ja kiitän sen tehneitä siitä, vaikka itse aloite saattaisi sellaisenaan johtaa käytännössä jopa rangaistusten pienenemiseen koventumisen sijaan. Tämän johdosta en kyseistä aloitetta kannata.

Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen mukaan rikoksen tunnusmerkistö on ilmaistava laissa riittävällä täsmällisyydellä siten, että säännöksen sanamuodon perusteella on mahdollista ennakoida, onko jokin toiminta rangaistavaa vai ei eli syyllistyykö tekijä rikokseen vai ei. Onko kansalaisaloitteen tarkoitus siirtää tuottamuksellisen teon ja ”dolus eventualis” -tahallisuuden rajaa, jolloin jo huolimattomuudella voi syyllistyä raiskaukseen?

Sanasta raiskaus tulee mieleen kuva tuntemattoman tekijän väkivaltaisesta päällekkauksesta, vaikka suurin osa poliisin arjessa esiintyvistä seksuaalirikoksista tapahtuu neljän seinän sisällä seurustelusuhteessa olevien ja tuttujuuden kesken. Tuntemattoman tekijän puskaraiskaus on harvinainen tapaus. Ylivoimainen enemmistö raiskaustapauksista tapahtuu siis tuttujuuden kesken, ja vain noin kuudesosassa tapauksista tekijä ja uhri ovat toisilleen tuntemattomia. Oikeuteen päätyvistä seksuaalirikoksista noin kolmasosa on puolisoitten tai keskenään seurustelevien välisiä, ja alkoholi ja muut päihteet liittyvät oleellisesti näihin rikoksiin.

Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen mukaan tekijän tulee tietää syyllistyvänsä rikokseen. Kysynkin: millä tavoin kansalaisaloitteen mukainen suostumus tulee ilmaista nimenomaisesti ja konkludenttisesti ennen sukupuoliyhteyden aloittamista? Toiselle ihmiselle vaatteiden riisuminen voi viestittää suostumusta toisen halutessa vain läheisyyttä ilman sukupuoliyhteyttä. Toiselle pelkkä viettelevä katsekin viestittää lupaa seksuaaliselle kanssakäymiselle. Eli miten suostumus tulisi osoittaa? Miten suostumuksen voimassaolo varmistetaan sukupuoliyhteyden päättymiseen asti? Kun suostumuksen peruminen on mahdollista koska tahansa, on mahdollista syntyä tilanne, jossa aktin toinen osapuoli muuttaa suostumustaan ilmaisematta sitä kuitenkaan toiselle. Onko syyllinen se, joka ei tee asiasta rikosilmoitusta? Ja miten tulee toimia tilanteessa, jossa molemmat muuttavat suos-

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

tumustaan ilmaisematta sitä toiselle? Voivatko tässä tapauksessa molemmat osapuolet syyllistyä raiskaukseen? On muistettava se tosiasia, että seksuaalirikoksiin liittyy monesti päihteiden vaikutuksen alaisena toimiminen.

Uhrin suostumuksen puuttuminen on raiskausta koskevassa rangaistussäännöksessä jo nykyainsäädöksessä sisäänrakennettuna oletuksena. Suostumuksen puuttumiseen viittaa raiskauksen tunnusmerkistössä ilmaisu ”joka pakottaa toisen”. Keskusteluun kannattaisikin ottaa suostumuksen vastaisesti toteutettavien tekojen määrittely suostumuksen puuttumisen sijaan. Ehdotankin keskusteltavaksi raiskauksen tunnusmerkistön täydentämisen siten, että kaikki suostumuksen vastaisesti toteutettavat sukupuoliyhteyden käsittävät teot tulevat siinä huomioiduksi suostumusmalliin siirtymisen sijaan. Näin puuttuvaa suostumusta ei ole tarve nostaa tunnusmerkistön lähtökohdaksi.

16.32 **Satu Hassi vihr:** Arvoisa puhemies! Mitä todennäköisimmin jokainen meistä tuntee raiskauksen uhreja, joiden emme kuitenkaan tiedä olevan raiskauksen uhreja. Kun olen omassa tuttavapiirissäni luottamuksellisissa tilanteissa keskustellut ystäväieni kanssa, on tullut esille, että hämmästyttävän monet naiset ovat kokeneet raiskatuksi tulemisen. Suomessa tehdyn rikosuhritutkimuksen mukaan vuosittain noin 50 000 naista joutuu raiskauksen uhriksi tai seksuaalisen väkivallan uhriksi. Näistä rikoksista suurin osa ei koskaan tule poliisin tietoon. 50 000 vuodessa tarkoittaa kymmenessä vuodessa puolta miljoonaa. Näistä luvuista tosiaan voi päätellä, että jokainen meistä todennäköisesti tuntee useamman raiskatuksi tulleen ihmisen, josta emme kuitenkaan tiedä, että hänen elämässään tällainen kokemus on.

Vuonna 2017 poliisi kirjasi 1 245 epäiltyä raiskausta, siis vähän enemmän kuin joka 50:n verrattuna siihen, kuinka paljon seksuaalisen väkivallan uhreja rikosuhritutkimuksen mukaan vuosittain tulee. Langettava tuomio annettiin 209 raiskauksesta, siis noin joka kuudennesta poliisin tietoon tulleesta tapauksesta.

Haastatellut uhrin kuvailivat rikosprosesseja stressaaviksi, pelottaviksi ja leimaaviksi. Muistan kun 90-luvulla, kun olin uusi kansanedustaja, myös oli julkisuudessa tapauksia, joissa arkikäsitteiden mukaan oli tapahtunut raiskaus, mutta tuomio oli sitten toisenlainen. Kuten tässä on jo todettu moneen kertaan, niin nykylaki — ja silloinenkin laki — edellyttää teon kriteeristöissä väkivaltaa tai muuten tällaista selkeää pakottamista. Muistan, että 90-luvulla toisaalta sitten poliisin ohje naisille tilanteessa, jossa raiskaaja jo käy käsiksi, oli, että älä tee vastarintaa, koska voit vaarantaa itsesi vielä pahemmin. Siinähan rikoksen uhri joutuu ristiriitaiseen tilanteeseen: toisaalta häntä neuvotaan, että älä tee vastarintaa, ettei kävisi vielä pahemmin, mutta toisaalta, jotta voisi todistaa, että on raiskausrikoksen uhri, niin pitäisi pystyä näyttämään toteen, että väkivaltaa on käytetty ja vastarintaa on tehty. Tämä on nyt vain yksi esimerkki uhrin näkökulmasta niistä vaikeuksista, mitä nykyainsäädäntöön liittyy.

Ne, jotka ovat tutkineet näitä tapauksia, tietävät myös, että on erittäin yleistä, että raiskaustilanteessa tapahtuu niin sanottu jäätyminen, eli uhri häkeltyy tai muuten menee voimattomaksi niin, ettei edes pysty tekemään vastarintaa eikä myöskään tällaisessa tilanteessa sitten pysty näyttämään toteen sitä, että olisi tehnyt vastarintaa. Kaiken kaikkiaan uhrin ja potentiaalisen uhrin näkökulmasta nykyainsäädäntö ei vastaa sitä, mitä nähdäkseni yleinen oikeuskäsitys tällä hetkellä on.

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

Näyttökysymyksiä on kaikissa rikoksissa. Kun oikeudessa punnitaan asioita, jokaisen rikoksen kohdalla joudutaan punnitsemaan uhrin sanan ja tekijän sanan ja erilaisten näytön asteiden välillä, ja tuomioistuimet tekevät tässä tietysti parhaansa.

Haluaisin myös muistuttaa siitä, että normit muuttuvat. Ensimmäisellä eduskuntakaudellani yksi normi, joka muuttui, oli se, että avioliitossa tapahtuva raiskaus otettiin rikoslakiin. Sitä ennen, jos aviopuolison raiskasi, niin rikoslain edessä se ei ollut rikos. Se muutettiin silloin 90-luvun alkupuoliskolla, ja mielestäni nyt, yli 25 vuotta myöhemmin, on aika ottaa seuraava askel ja todeta, että lainsäädännön pitää perustua ihmisen oikeuteen koskemattomuuteen, myös seksuaaliseen koskemattomuuteen, ja että seksuaalisia tekoja voi toiselle tehdä vain toisen suostumukseen perustuen.

16.38 Johan Kvarnström sd: Arvoisa puhemies! Tämä kansalaisaloite nostaa esiin kysymyksen, joka on monin tavoin tärkeä. Kiitos aloitteen laatijoille ja kaikille sen allekirjoittajille.

On lukuisia esimerkkejä siitä, että nykyinen lainsäädäntö ei ole tällä hetkellä riittävä. Tähän asti raiskauksen määritelmä on sisältänyt väkivallalla uhkaamisen tai pakottamisen tai että uhri on muutoin ollut haavoittuvassa asemassa. Tarvitsemme lainsäädäntöä, joka suojelee seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Tämä lainsäädäntö, suostumuslaki, ei tarkoita sopimusten allekirjoittamista tai vastaavaa. Se tarkoittaa sitä, että tavalla tai toisella on kysyttävä: minä haluan, haluatko sinäkin, ja jos et halua, minäkään en halua. Niin yksinkertaista se on. Mielestäni se ei ole niin hankalaa, monimutkaista tai ongelmallista, kuten edustaja Packalén antoi ymmärtää. On aika, että ymmärrämme suostumuksen tärkeyden ja tämän on näyttävä myös lainsäädännössämme.

Ärade talman! Det här medborgarinitiativet är viktigt, och vi kan passa på att lära av Sverige, både vad det gäller sådant de har gjort bra och sådant som blivit mindre bra med deras samtyckeslag. Det är bra att de har infört en samtyckeslag och den statuerar att det inte är våldtäkt om frivillighet har kommit till uttryck genom ord eller handling eller på annat sätt. Bra.

Däremot finner jag termen som används i Sveriges högsta domstols prejudikat delvis olycklig. Det talas nämligen om oaktsam våldtäkt, och det leder tankarna till att en våldtäkt i teorin skulle kunna ske korrekt. Sådan terminologi är respektlös mot offret. Detta misstag bör vi undvika.

Ruotsissa käytetään siis semmoista termiä kuin ”oaktsam våldtäkt” tyylisiin ”huolimaton raiskaus”. Toivon, että Suomeen tulee suostumuslaki, mutta ilman sen tyyppistä terminologiaa. — Kiitos.

16.40 Saara-Sofia Sirén kok: Arvoisa puhemies! Tämä käsittelyssä oleva kansalaisaloite on hyvä esimerkki siitä, että kansalaisaloitejärjestelmä toimii. Sen kautta saadaan asioita eduskunnan käsittelyyn ja ennen kaikkea pystytään saamaan yhteiskunnallista keskustelua hereille ja sitä kautta uudistamaan jopa lainsäädäntöä tarkoituksenmukaiseen suuntaan, joten haluan yhtyä niihin kiitoksiin, joita on tässä salissa annettu kansalaisaloitteen taustahenkilöille, sen allekirjoittaneille ja erityisesti edustaja Suomelalle, joka on ollut tässä suhteessa aloitteen tekijä.

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

Minusta on aivan selvää — ja tuntuu, että tämä on asia, josta olemme kaikki yhtä mieltä — että seksuaalirikoksiin pitää pystyä puuttumaan aikaisempaa paremmin. Minusta on aivan selvää myös, että lainsäädäntöä tulee päivittää vastaamaan itsemääräämisoikeutta, ja näen, että tämä tarkoittaa nimenomaan sitä, että seksiin tarvitaan molempien osapuolten suostumus silloin, kun kaksi seksiin ylipäätensä on osallisena. Lainsäädännön uudistamisessa itsemääräämisoikeuden loukkaukset tulisi saada mahdollisimman laajasti kriminalisoitua, ja tämän tulisi olla pohjana niille uudistuksille, joita lainsäädäntöön nyt seksuaalirikosten osalta tehdään.

Koska tämä on asia ja tavoite, jonka suhteen meillä tuntuu olevan aika laajaa yhteisymmärrystä, niin ei sinällään olisi tarkoituksenmukaista välttämättä kauheasti katsoa taaksepäin, mutta viime kauteen on nyt muutamissa puheenvuoroissa viitattu, joten pieni muistutus siitä. Seksuaalirikoslainsäädäntöä todellakin kiristettiin viime kaudella, ja nämä kiireellisimmät muutokset koskivat nimenomaan lapsiin kohdistuneita törkeitä seksuaalirikoksia. Näihin muutoksiin sisältyi myös vähimmäisrangaistusten ankaroittaminen; joissakin puheenvuoroissa tähän viitattiin.

Vaikka kansalaisaloite ja sen ympärillä käyty keskustelu on varmasti ollut osaltaan viitoittamassa niitä uudistuksia, joita jo tehtiin, niin itse asiassa silloinen oikeusministeri Häkkinen käynnisti tämän työryhmän, johon on useampaan otteeseen viitattu — ja myös asiantuntijafoorumin selvittämään nimenomaan raiskausrikosten suostumusperustaisuutta — viime kaudella jo ennen kuin kansalaisaloitteeseen kerättiin edes allekirjoituksia, ellen aivan väärin muista, eli alkuvuodesta 2018. Lisäksi ministeri Häkkinen toimeksiannosta nimenomaan viime kaudella käynnistettiin tämä raiskaus- ja hyväksikäyttöririkoksia koskevan sääntelyn kokonaisuudistus ja tämä työryhmyöskentely, ja on todella hienoa, että uusi hallitus nyt jatkaa nimenomaan tältä pohjalta.

Arvoisa puhemies! Minusta on arvokasta myös muistaa se, että edellinen eduskunta antoi hyvin vahvan tuen seksuaalirikoslainsäädännön uudistamiseksi. Viime kaudella näitten mainittujen lainmuutosten yhteydessä eduskunta antoi useamman lausuman yksimielisesti. Näissä lausumissa mainitaan muun muassa — ja mainitsen nyt ne, jotka erityisesti nousivat keskusteluissa kysymykseksi tässä edellä — että raiskausrikoksien tunnusmerkistöä tulee arvioida myös muilta osin kuin lapsiin kohdistuvien tekojen osalta. Lisäksi lausumisissa edellytettiin suostumuksen aseman vahvistamista raiskausrikosten ja muiden seksuaalirikosten määrittelyssä.

Itse kannatan kansalaisaloitteen edellyttämiä lainsäädäntömuutoksia rikoslain 20 lukuun. Kannatin niitä jo viime kaudella, ihan tämän kansalaisaloitteen alkuvaiheista lähtien. On ilo olla siinä mukana ja seurata sen edistymistä.

Olisi todella tärkeää, että eduskunta antaisi nyt vahvan yhtenäisen tuen — ihan niin kuin viime kaudellakin niin myös tällä kaudella — tälle raiskaus- ja hyväksikäyttöririkosten kokonaisuudistukselle ja tämän suostumusperustaisuuden huomioimiselle osana tätä kokonaisuudistusta. Näin me pystymme jatkamaan yhdessä yhdessä kokemiemme epäkohtien korjaamista, ihan niin kuin viime kaudellakin.

16.46 Antero Laukkanen kd: Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Sirén viittasi tähän viime kauden lakiesitykseen, lasten seksuaalisen hyväksikäytön rangaistusten kiristämiseen, joka oli ihan siinä loppumetreillä meillä, kun kausi päättyi. Tässä yhteydessä tosiaan oli näitä erilaisia lausumia, joita lausuttiin, joita Sirén tässä äsken kuvasi, niin en niitä nyt toista.

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

Täällä keskustelun aivan alussa puhuttiin siitä, että eduskunta ei ole pystynyt kiristämään näitä seksuaalirikoksiin liittyviä rangaistuksia, ja se on osittain totta ja osittain ei. Nimitäin tässä uudistuksessa, joka siinä lopulla tehtiin, tätä enimmäisrangaistusta nostettiin neljästä kuuteen vuoteen, mutta sitten niin sanottua vähimmäisrangaistusta ei pystytty esittämään korotettavaksi vuodesta kahteen vuoteen. Se johtui siitä, että valtiosääntöoikeuden professorit katsoivat, että muutos on niin suuri, että se vaikuttaa niin sanottuun oikeasuhtaisuusperiaatteeseen. Eli jos muutetaan jotakin lakia niin merkittävästi, että se aiheuttaa tarkastelun muuhun lainsäädäntöön nähden, niin silloin sen pitää mennä perustuslakivaliokunnan kautta, jotta tämä oikeasuhtaisuuden periaate toteutuisi siinä.

Tämä oli vaikea asia, sitä eivät kansalaiset oikein voineet ymmärtää, miksei tämmöistä päätöstä tehdä. No, päätös voidaan tehdä, mutta se ei ollut niin nopeasti tehtävissä, koska kun lakivaliokunta vei tämän asian perustuslakivaliokuntaan, perustuslakivaliokunta ilmoitti, että he eivät ehdi sitä käsitellä näiden sote-lakien tähden, joten lakivaliokunta veti pois tämän esityksen ja totesi, että kun kerran on tulossa tämä seksuaalirikoksiin liittyvien lakien kokonaisuudistus, niin se voidaan siinä yhteydessä käsitellä.

Mitä tulee itse tähän kansalaisaloitteeseen, niin tervehdin sitä ilolla. Toivon sille hyvää käsittelyä, että siitä saadaan tasapuolinen, oikeudenmukainen ja sillä tavalla suomalaisen oikeuskäytännön, niin sanotun hyvän valmistelun pohjalta tehty laki ja uskon, että sille eduskunnassa on myös laaja enemmistö tämän asian vakavuuden tähden. Ketään ei pidä voida pakottaa seksuaaliseen kanssakäymiseen ilman suostumusta, ja tämä nyt on ihan peruslupaa asia, ja ihme, että se ei ole aikaisemmin tullut rikoslakiin. Mutta se pitää huolella käsitellä, koska se ei ole yksipuolinen asia, se on hyvin monipuolinen asia, monta näkökulmaa, niin kun täällä keskustelussa on käynyt ilmi.

16.49 Petri Huru ps: Arvoisa rouva puhemies! Kiitokset aloitteen tekijöille. Aloite on tärkeä raikaajien saamiseksi tuomiolle, mutta se vaatii huolellista valmistelua ennen kuin se kirjoitetaan laiksi. Lain täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimus edellyttää suostumuksen kirjaamisen tueksi todistusoikeudellisia säännöksiä siitä, milloin suostumus on rikosoikeudellisesti katsottuna pätevästi annettu ja milloin taas ei. Tällaisia säännöksiä ei Suomessa ole ollut tapana kirjata lakiin.

Onkin tärkeää määrittää lakiin täsmällisesti, mikä on rikosoikeudellisesti pätevästi annettu suostumus, jotta kukaan ei tietämättään tai erehdyttämistarkoituksessa syyllistyisi raiskausrikokseen. Näyttötaakan osalta syyttäjän tehtävä on näyttää syyte toteen. Miten tätä taustaa vasten siis arvioidaan, onko syytetty ollut tietoinen suostumuksen puutteesta? Miten syyttäjä näyttää toteen ilman, että näyttötaakka asiassa kääntyy syytetylle? Miten toteutuu Suomessa käytössä oleva vapaa todistusharkinta, jos lakiin kirjoitetaan tällaisia edellä mainittuja todistusoikeudellisia säännöksiä pätevän suostumuksen olemassaolosta tai sen puutteesta?

Tärkeää on, kuten Ruotsissakin on kyseisen lain valmistelussa katsottu, että suostumus tai sen puute pitää saattaa selkeästi toisen tietoon. On kyseenalaista asettaa yksin toisen osapuolen vastuulle suostumuksen olemassaolon tai sen puutteen päättelemine ja edelleen vastuun ottaminen rikokseen syyllistymisestä, jos tällainen päättely tulee tehdä puhtaasti toisen käyttäytymisestä selkeän suostumuksen antamisen sijaan. Miten tällaisissa tilanteissa arvioitaisiin rangaistusvaatimuksen edellytyksenä olevaa tahallisuutta tai tuottamusta? Näin ollen tuleva lainvalmistelu pitää tehdä äärimmäisen huolellisesti ja asiantun-

Pöytäkirja PTK 33/2019 vp

tijoita kuullen: miten suostumuksen antaminen kirjataan lakiin? [Antero Laukkanen: Hyvä puheenvuoro!]

16.52 **Jani Mäkelä ps:** Arvoisa puhemies! Tämän aloitteen aihepiiriin liittyen minäkin ihmettelin sitä, että kun täällä kuitenkin viime kaudella eduskunnassa oli muutamiaakin yli sadan edustajan allekirjoittamia lakialoitteita liittyen rangaistuksen koventamisiin seksuaalirikoksissa, etenkin lapsiin kohdistuvissa sellaisissa, niin miten nämä eivät edenneet. Itse asiassa edustaja Laukkanen tuossa aiemmassa puheenvuorossaan vastasi kysymyksiini niin erinomaisesti, että toivoisin ministerienkin joskus vastaavan yhtä selkeästi. Eli ongelma oli pohjimmiltaan siinä, että näitä tulkintoja tehdään tuomioistuimissa. Siellä ovat oikeusoppineet niitä tekemässä. Jos taulukkoja sovelletaan lievästi näissä rikostyypeissä ja tiukasti joissain rikostyypeissä, niin onhan se myös arvostuskysymys. Asia on kuitenkin niin, että lainsäädäntövalta tässä maassa on tällä salilla, ei viime kädessä valtiosääntöoppineilla vaan tällä salilla, ja meillä on valta ja vastuu tuoda kansan oikeustaju esiin myös näissä kysymyksissä.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin lakivaliokuntaan.

4. Seuraava täysistunto

Eduskunnan seuraava täysistunto on torstaina 19.9.2019 klo 16.00. Täysistunto lopetettiin klo 16.55.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Maija-Leena Paavola